

บุคคลที่หาได้ยาก

อมรา มลิลลา

บุคคลที่หาได้ยาก

อมรา มลิลลา

ISBN 974-9617-64-9

คำนำ

เมื่อเริ่มแรก หนังสือเล่มนี้ได้ตีพิมพ์ร่วมกับบทความอื่นๆ ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์กรุงไกร เจนพาณิชย์ ณ เมรุวัดหัวลำโพง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

คณะศรัทธาใคร่จะพิมพ์แยกเป็นเล่มต่างหาก เพื่อจ่ายแจกเป็นธรรมบรณการ จึงจัดพิมพ์ใหม่ขึ้นในครั้งนี้

ขอกุศลที่พึงบังเกิดจากธรรมบรณการนี้เป็นพลวปัจจัยให้ท่านผู้อ่านมุ่งมั่นต่อการฝึกฝนอบรมตนของตน จนมีใจที่รู้ เห็น เป็นธรรม เสียก่อน จึงค่อยไปดูแล ชี้นำ แก่ไขผู้อื่น เราจะได้ด้วยกันในสังคมที่ร่มเย็น สุขสันติ

อมรา มลิลา

๙ กันยายน ๒๕๓๔

บุคคลที่หาได้ยาก

ณ ชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลชลบุรี
เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๓

ท่านประธาน ท่านสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และท่าน
ผู้สนใจ

วันนี้เราจะพูดกันถึงเรื่องของตัวเราเอง
และเรื่องของคนร่วมโลก ปกติคนเราไม่สามารถ
จะอยู่คนเดียวได้ เมื่อไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ เรา
ก็อยู่กันเป็นสังคม ทำให้มีการกระทบกระทั่งซึ่งกัน
และกันได้ เมื่อเป็นอย่างนี้ก็เกิดเรื่องทุกข์เดือดร้อน
ใจขึ้น

พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้เราพิจารณาว่า ทำ
อย่างไรจิตใจของเราจึงจะมีความสุข ให้เราพยายาม
ปรับปรุงตัวเองให้อยู่ในโลกนี้อย่างไม่เบียดเบียนตัว
เองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

เราสามารถจำแนกบุคคลได้เป็นสองประเภท
คือ บุคคลที่หาได้ยาก ได้แก่ บุคคลที่เราอยากให้
คนทั่วไปเป็นอย่างนั้น เพื่อที่เราจะได้สบายใจ แต่

ของดีมักหายาก

กับ บุคคลที่หาได้ทั่วไป อย่างที่พวกเราเป็นๆ กัน เช่น เวลาที่เราเพลอสติไป แล้วเราก็ไม่อยากให้ตัวเองเป็นอย่างนั้น ซึ่งบุคคลประเภทนี้มีเยอะแยะไปหมด

เมื่อดิฉันเริ่มเข้าวัด ท่านอาจารย์เปรียบเทียบให้ฟังว่า วัวตัวหนึ่งๆ มีชนกี่เส้น ขณะที่มีเขาเพียงสองเขา เพราะฉะนั้น ในโลกนี้ คนธรรมดาที่หาได้ทั่วๆ ไป จึงมีปริมาณเหมือนอย่างกับเส้นขนบนตัววัว ส่วนคนที่เริ่มฝึกหัดปฏิบัติใจ คนที่มีการฝึกใจตัวเอง ฝึกใจตัวเอง เห็นคุณค่าของธรรม จะมีจำนวนเท่ากับเขาวัวสองเขา

เวลาที่ดิฉันท้อถอยว่า สิ่งที่เราทำคงจะเป็นสิ่งผิดปกติ เลิกทำเสียดีกว่า ท่านก็ถามว่า เส้นขนบนตัววัวกับเขาวัวอะไรมันมีค่า คิดได้อย่างนี้เราก็มีกำลังใจที่จะทำกันต่อไป เมื่อทำไป.. ทำไป เราก็ค่อยเข้าใจขึ้นว่า ทำไมแต่ละคนๆ จึงจำเป็นจะต้องฝึกฝนตัวเอง ฝึกเพื่อให้ตัวเองเข้าชายที่จะเป็นเขาวัว คือเป็นบุคคลที่หาได้ยากนั่นเอง

ที่นี้บุคคลที่หาได้ยากมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

ถ้าเรามองเข้าไปในใจตัวเอง แต่เด็กแต่เล็กมา เราจะติดนิสัยอยากเป็นแต่ผู้รับคือเป็นฝ่ายได้ตลอดเวลา เพราะอะไร เพราะเราปล่อยตัวให้อ่อนแอ ช่วยตัวเองไม่ได้ เราอยาก อยาก อยากที่จะให้มีใครมาคอยเกื้อหนุน คอยเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ต่อเราตลอดเวลา

ตกลงบุคคลที่หาได้ยากประเภทแรก คือ บุคคลที่รู้จักที่จะเป็นฝ่ายให้ เพราะถ้าทุกคนที่อยู่ด้วยกันต่างฝ่ายต่างก็ .. ฉันจะเอา ฉันจะเอา ก็ต้อง ตีกันตาย เพราะว่าต่างคนต่างก็ยื่นมือมาคอยจ้องจะ ตะครุบ แต่ของมีอยู่ชิ้นเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ไม่ได้ทำกริยาอย่างนั้น แต่เป็นผู้สนองความต้องการ คือเป็นผู้ที่รู้จักให้

เมื่อดิฉันเริ่มเข้ารับราชการ รองผู้อำนวยการ ท่านสอนว่า ถึงหมอมจะยังเด็กอยู่ แต่พอมาท่านงาน อย่างนี้ เขาคิดว่าเราเป็นผู้ใหญ่แล้ว หน้าที่ของเรา คือ ต้อง รู้จักหวัะที่จะให้ อย่าไปคอยจนกระทั่งเขา เรียกกร้อง หรือเขามาบีบบังคับ แล้วเราจำเป็นต้อง

ยอมให้ หรือให้ด้วย พระเดช ..เอ้า ..เจ้าอยากได้
ฉันให้แล้วนะ แบบนั้น ให้เท่าไรๆ ก็ไม่ได้น้ำใจ
จงรักภักดีจากลูกน้อง

ถ้าเรารู้ว่า ไม่วันใดก็วันหนึ่ง เขาจะต้องการ
สิ่งนี้ เราก็ให้เสียก่อนที่เขาจะเรียกร้อง แบบนี้ท่าน
ว่า ให้ด้วย พระคุณ คือเราน้อมให้ด้วยใจ ไม่ใช่ให้
ด้วยกริยาอย่างเดียว ทำให้ผู้รับก็ปิดอิมเอิบ เกิด
น้ำใจผูกพันจงรักภักดี

การให้ด้วยกริยาอย่างเดียวนั้น เรายังไม่เต็ม
ใจให้ เรายังเสียดายของเรา หรือให้ด้วยความรู้สึก
ยกตนข่มท่าน เฮอะ..ไอ้นี้ช่างน่าเบื่อหน่ายรำคาญนัก
เพราะฉะนั้นเลือกใส่ให้ๆ มันจะได้ไปเสียให้พ้น ถ้า
ทำอย่างนี้ กริยาของเราจะไปกระทบกระทั่งน้ำใจเขา
อย่างนี้ไม่ได้เรียกว่าให้ แต่เรียกว่าสาตรดหัว เป็น
การก่อเวรโดยใช่เหตุ

การให้อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ให้แบบ
ที่เป็น *บุพการี* คือ ให้นสิ่งที่ควรให้ ในจังหวะที่
เหมาะสม และให้ด้วยใจหวังอนุเคราะห์แก่กุล
โดยมุ่งประโยชน์ของเขาเป็นส่วนใหญ่ ไม่คิดหวังผล

ตอบแทนนั้น จะเป็นลักษณะใด

บังเอิญดิฉันไปอ่านพบนิทานของฝรั่งเข้า ก็คิดว่านิทานเรื่องนี้คงพอจะเป็นอุทาหรณ์ให้เราเด็กเห็นภาพได้ว่า การให้อย่างนั้นน่าจะให้อันอย่างไร

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งในป่า และเด็กชายเล็กๆ คนหนึ่งซึ่งเป็นลูกชาวป่าอาศัยอยู่ละแวกนั้น เด็กชายคนนั้นชอบมาวิ่งเล่นอยู่แถวต้นไม้ต้นนี้ เริ่มแรกก็เก็บใบไม้ที่ร่วงลงมา แล้วเอามาร้อยเป็นพวงใส่ศีรษะตนเองเป็นมงกุฏ สมมุติว่าตัวเป็นพระราชา ก็มีความสุข ต้นไม้ก็มีความสุขที่เด็กมาเล่นอยู่ใต้ต้น จึงพยายามสลัดใบลงมา ให้เด็กได้เอาไปร้อยเป็นมงกุฏ ต้นไม้ก็มีความสุข เด็กก็มีความสุข

เด็กเล่นสมมุติตัวเองเป็นพระราชาจนเหนื่อย แล้วก็หาเรื่องชนต่อไป โดยปีนต้นไม้ขึ้นไป แล้วก็เกาะกิ่งโยกเล่นทำเหมือนชิงช้า ต้นไม้ก็มีความสุขที่เด็กได้เล่นกับตัว ก็พยายามช่วยส่ายกิ่งเพื่อให้เด็กสนุกสนาน เมื่อเด็กเล่นจนเหนื่อยแล้ว ก็กลับลงมานอนใต้ต้นไม้ ต้นไม้ก็พยายามโน้มกิ่งลงมาทำร่มเงา

ให้ โบกพัดเพื่อให้เย็นสบาย พอเด็กตื่นขึ้นมา ก็
รู้สึกรักต้นไม้มาก ต้นไม้ก็รักเด็กมาก

แต่เมื่อเด็กโตขึ้น ก็ไม่อยากเล่นอย่างนี้แล้ว
เพราะเบื่อแล้ว ความอยากของเด็กก็เปลี่ยนไปเป็น
อยากจะได้สิ่งอื่นต่อไป

พอต้นไม้ชวนว่า “มา.. หนูจ๋า ปีนต้นฉันขึ้นมา
มา แล้วก็มาไหนเล่นอย่างเดิมสิ”

เด็กก็บอกว่า “ไม่เอาแล้ว ฉันโตแล้ว ฉันไม่
อยากเล่นอย่างนั้นแล้ว แต่ฉันอยากได้สตางค์”

ต้นไม้ก็บอก “ฉันไม่มีสตางค์”

จะทำอย่างไรดีล่ะ ต้นไม้นี้เป็นต้นแอปเปิ้ล
ก็เลยบอกเด็กว่า “แต่ฉันมีลูกแอปเปิ้ล หนูเอาลูก
ฉันไป เก็บเอาไปขายในเมือง คงได้สตางค์นะ”

ต้นไม้ก็พยายามทำให้ลูกที่แก่แล้วร่วงลงมา
แต่ยังไม่พอ ก็บอกเด็กว่า “ปีนขึ้นมาเลือกเก็บลูกฉัน
ไปอีกสิ อยากได้เท่าไรก็เก็บไป”

เด็กก็ดีใจ ขึ้นไปเก็บลูกแอปเปิ้ลลงมาจนเป็น
ที่พอใจ แล้วหากลองมาใส่เอาไปขาย ก็ได้สตางค์
เด็กก็มีความสุข ส่วนต้นไม้ก็ไม่ได้เสียใจที่เด็กมา

เอาลูกของตัวเองไป กลับดีใจที่ว่า แม้เราไม่มีสตางค์ แต่เราก็สามารถ ให้ ลูกของเราไปเป็นสตางค์ให้เด็ก มีความสุข ต้นไม้ก็ดีใจที่ให้ความสุขแก่เด็กได้

ต่อมาเด็กหายไปนาน ต้นไม้ก็คิดถึง ..เอ เขา จะมีความสุขหรือไม่มีความสุขนะ

สักพักหนึ่ง เด็กก็กลับมาใหม่ เป็นหนุ่มแล้ว คราวนี้ไม่สนใจเอาแค่สตางค์แล้ว เด็กบอกกับต้นไม้ ว่า “ฉันอยากมีบ้าน เพราะฉันจะมีครอบครัวแล้ว หาบ้านให้ฉันสักหลังหนึ่งสิ”

ต้นไม้ก็บอก “ฉันไม่เคยมีบ้าน เพราะว่าป่า ทั้งป่าเป็นบ้านของฉันแล้ว แต่ เอ.. ทำอย่างไรฉัน ถึงจะหาบ้านให้เธอได้นะ”

ในที่สุดต้นไม้ก็บอก “เธอตัดกิ่งฉันไปสิ ตัด ไปหลายๆ กิ่ง คงพอที่จะไปทำเป็นบ้านสำหรับให้ ครอบครัวเธออยู่ได้หรอก เลือกตัดเอาไปนะ เอาไป เลย”

เด็กดีใจไปหาขวานมา แล้วก็ตัดกิ่งจนต้นไม้ เหลือแต่ลำต้น ต้นไม้ก็ไม่ว่าอะไร ซ้ำพลอยยินดี ที่ตนสามารถ ให้ บ้านแก่เด็กได้

เด็กก็ไปสร้างบ้านอยู่ มีครอบครัว แล้วหายไปเป็นเวลานาน ต้นไม้ก็แก่ลง..แก่ลง เหลือแต่ลำต้น กิ่งที่งอกมาใหม่ก็ยังไม่ค่อยมีเท่าไร เพราะมันเริ่มแก่แล้ว

เด็กกลับมาอีกที คราวนี้ไม่เป็นเด็กแล้ว ร่างกายเริ่มแก่เหมือนกัน แต่ยังมีความอยากรอยู่ในหัวใจมากมาย

ต้นไม้ก็ชวนว่า “มาเป็นต้นฉันเล่นใหม่ละ แต่ฉันก็ไม่มีกิ่งจะให้เธอโล้อีกแล้วนะ”

เด็กก็บอก “โห้ย ฉันไม่เล่นอย่างนั้นแล้ว เพราะเดี๋ยวนี้ฉันก็แก่เกินกว่าจะเล่นแล้ว บ้านฉันก็ไม่ต้องการแล้ว ฉันต้องการเรือที่แข็งแรง ที่จะพาให้ฉันข้ามทะเลไปได้ ฉันจะไปเสี่ยงโชคที่เมืองไกล”

ต้นไม้ก็บอกว่า “เออ ฉันยังเหลือลำต้นอยู่ เธอโค่นต้นฉันไปสิ แล้วไปซุกเป็นเรือเอาเถอะนะ ฉันเชื่อว่าต้นของฉันแข็งแรงพอที่จะพาเธอข้ามทะเลไปได้ และขอให้เธอสำเร็จสมประสงค์นะ”

ตกลงนายคนนั้นก็ไปหาขวานมา โค่นต้นไม้ลงจนกระทั่งเหลือแต่ตอ แล้วเอาไปซุกทำเรือด้วยความดีใจ

ต้นไม้ที่เหลืออยู่นั้นก็มีความสุขว่าได้ดูแลเด็ก
คนนี้เหมือนเป็นลูก ได้พุ่มพักรักษาน้ำใจ ไม่ว่าจะ
ต้องการอะไรมันก็ให้ เพราะต้องการ ให้ เขามีความ
สุข เมื่อเด็กมีความสุขแล้ว ต้นไม้ก็มีความสุขด้วย
ต้นไม้ใหญ่ร่มใบบนาคต้นนั้นก็เหลือเพียงต่อ

วันเวลาผ่านไป มันแก่เกินกว่าจะออกกลับคืน
เป็นต้นไม้ใหญ่มีกิ่งใบขึ้นมาใหม่ เหลือเป็นต่อที่ไม่มีใคร
สนใจจะแยแส เพราะคิดว่ามันยืนตายซากแล้ว แต่
มันก็ภาคภูมิใจในความมีประโยชน์ของมันและเต็มไปด้วย
ด้วยความสุขอิมเอิบ

วันหนึ่ง นายคนนี้ก็กลับมาอีก แก่เฒ่าชราแล้ว
มาถึงก็บอกต้นไม้ว่า “ฉันเหนื่อยเหลือเกิน อยากจะ
หาที่นั่งพักสักหน่อยหนึ่ง”

ต้นไม้ก็บอกว่า “เอาสิเธอ อย่างน้อยฉันก็ยัง
เหลือโคนที่เธอไม่ได้โค่นจนราบไป” มันก็พยายาม
ยืดเหยียดโคนต้นที่เหลืออยู่ให้แข็งแรงพอที่จะให้
นายคนนี้นั่งพักได้อย่างสบายๆ แล้วก็เชิญชวนว่า
“นั่งลงมาสิ อย่างน้อยฉันก็ยังมีความแข็งแรงพอที่
จะรับน้ำหนักช่วยพยุง ให้ เธอนั่งอย่างมีความสุขได้”

เมื่ออ่านนิทานเรื่องนี้แล้วก็เกิดความคิดว่า
บุพการีที่พระพุทธเจ้าท่านนิยามเอาไว้ คงจะเป็น
อย่างตันไม้นี้ คือมีหัวใจเป็นทองคำอย่างนี้

ผู้เป็นบุพการีจะไม่นึกถึงตัวเอง ไม่เคยนึกว่า
สิ่งที่เราให้ไปแล้วจะได้กลับคืนมาอย่างไรบ้าง จะรู้แต่
เพียงว่า เมื่อเราให้เขาแล้วเขามีความสุขสมหวัง
ความสุขอันนั้นก็สะท้อนกลับมาเป็นความสุขของ
เราด้วย เพราะ *เขาสุข เราก็สุข* เขาสบาย เราก็
สบาย

นี่แหละ จิตใจของพ่อแม่ ปู่ย่าตาทวด ผู้ใหญ่
ที่เป็นบุพการี จึงงดงาม เป็นน้ำใจที่ยึดครองสิ่งมี
ชีวิตให้มีจิตใจผูกพันอยู่กับด้วยความรักใคร่ หนัก
เอาเบาสู้ รู้จักโอนอ่อนผ่อนปรน ไม่เอากิเลสต่อ
กิเลสเข้ามาต่อียดตีกัน

บางครั้ง เราจะเข้าใจตัวเองว่าเรายังเด็กอยู่
เพราะฉะนั้นอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นฝ่ายให้อย่างไม่
ฝั่งมีฝายอย่างนี้อยู่ตลอดเวลา ถ้าเป็นอย่างนั้น การ
ที่จะให้ก็จะเป็นทำนองเดียวกับที่ตันไม้ให้กับเด็ก คือ
ถมเท่าไรไม่เต็ม

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ใจที่ไม่มีการฝึกฝน
อบรม อิมไม่เป็น แม้จะเอาน้ำในแม่น้ำมหาสมุทร
หมดทั้งจักรวาลมาเทใส่ก็ยังไม่เต็มอยู่นั่นเอง เพราะ
ใจที่มีความอยากความโลภนี้ อะไรๆ ใส่เข้าไปก็หาย
หมด เหมือนทิ้งลงเหว

เมื่อบุคคลที่หาได้ยากประเภทแรก ได้แก่ บุพ
การี คือ ผู้ให้ โดยไม่เคยนึกถึงผลประโยชน์ฝ่ายตน
เลย บุคคลที่หาได้ยากประเภทหลังก็ได้แก่ ผู้มีความ
กตัญญูกตเวทิตี คือ เป็น ผู้รับ ที่รู้คุณค่าแห่งการให้ รู้
ในคุณความดีของผู้อื่น รู้ในอุปการคุณ รู้ในบุญคุณ
ของผู้ที่ให้ ผู้ที่เกื้อหนุนเรา แล้วคอยหาโอกาสที่จะ
ตอบแทนคุณ ของท่าน ที่จะแสดงออกเพื่อบูชาคุณ
ความดีเหล่านั้น ให้ท่านอิมเอิบชื่นใจ ให้ท่านได้รู้ว่า
สิ่งที่ท่านให้มานั้น ได้มาทำให้ชีวิตของเราดีขึ้น จิตใจ
ของเราสูงขึ้น

ทีนี้ ทำอย่างไร เราจึงจะฝึกให้ในตัวของ
เราเป็นครบทั้งบุพการีทั้งผู้มีความกตัญญูกตเวทิตี เพราะ
ถ้าเราไปแบ่งว่า คุณคนนี้มีหน้าที่เป็นได้แต่บุพการี
ส่วนคุณคนนั้นรับแต่อุปการะจากท่านแล้วรู้จักมีความ

กตัญญูกตเวทีย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะใจคนเราก็เปรียบเหมือนไม้ท่อนหนึ่ง ไม้ท่อนหนึ่งย่อมมีปลายสองปลาย ในบางภาวะเราต้องเป็นผู้ให้ อีกบางภาวะต้องน้อมรับด้วยกตัญญูกตเวทิตา เราจะเป็นฝ่ายใดฝ่ายเดียวไม่ได้ ไม่มีไม้ท่อนไหนที่มีปลายเดียว ธรรมชาติของไม้ในโลกนี้ย่อมมี ๒ ปลาย เพราะฉะนั้น เมื่อเราอยู่ในโลกสมมติอันนี้เราก็ต้องทำใจของเราให้รู้จักศิลปะของการเป็นทั้งบุพการีและผู้มีกตัญญูกตเวทีย

ตัวอย่างที่ใกล้ตัวเข้ามาอีกอันหนึ่งที่ดิฉันจะยกมาเป็นอุทาหรณ์ คือ มีสุภาพสตรีท่านหนึ่ง อายุหกสิบเศษ ได้รับการผ่าตัดเอามดลูกและรังไข่ทิ้งไปทั้งสองข้างมาได้ประมาณ ๓๐ ปีแล้ว ผลจากการผ่าตัดทำให้กระดูกของท่านเปราะบางและกร่อนเกินกว่าอายุ เพราะแต่เดิมเราไม่ทราบว่เมื่อผ่าตัดรังไข่ผู้ป่วยทิ้งไปแล้ว จะต้องให้ฮอร์โมนทดแทนต่อเนื่องเพื่อไประดับประคองให้การสร้างซ่อมแซมกระดูกเป็นไปอย่างปกติ ตกลงสุภาพสตรีท่านนี้ก็มีจุดอ่อนคือ อยู่ดีๆ ไม่ได้ทำอะไรเลยกระดูกก็หักเองได้ ครั้ง

แรกหมอกก็ไม่เข้าใจสาเหตุ ต่อมาวิทยาการก้าวหน้า
รู้ว่าเป็นเพราะเหตุนี้ ก็ให้เธอพยายามระมัดระวังตัว

ที่นี้เป็นคราวเคราะห์หามยามร้าย อยู่ดีๆ
วันหนึ่ง ท่านตื่นขึ้นมา กระดูกซี่โครงก็หักนอกเหนือ
ไปจากกระดูกแขน กระดูกขาซึ่งหักอยู่เป็นปกติวิสัย
ที่นี้พอกระดูกซี่โครงหัก ๓ ซี่พร้อมกัน เวลาจะพลิก
ตัว ขยับตัว ทำอะไรก็เจ็บ ลำบากขัดข้องไม่ได้ตั้งใจ
ไปหมด ท่านก็เรียกร้องความเอาใจใส่ดูแล ทั้งที่สามี
ก็หาพยาบาลพิเศษมาดูแลผลัดเวรกันไม่ได้ขาดตลอด
๒๔ ชั่วโมง ท่านก็ยังไม่แล้วใจ ต้องการให้ลูกสาว
ลาออกจากงานมาเฝ้า

ลูกสาวก็ชี้แจงว่า ถ้าออกมาแล้วมานั่งเฝ้า
ลูกก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะพยาบาลพิเศษดูแลอยู่แล้ว
หมอกก็มีพร้อมเพรียง แล้วถ้าลูกสาวมานั่งอยู่เฉยๆ
เฝ้ากันทั้งวันนี้ มิซามินานก็คงจะได้เป็นโรคจิตแน่
เพราะว่าไม่รู้จะทำอะไรให้ได้

ท่านก็ไม่เข้าใจ คร่ำครวญว่า ลูกสาวจะต้อง
ออกจากงาน แล้วก็มาเฝ้า ท่านมีลูกอยู่คนเดียว
มิโยสามีจะให้เหตุผล ลูกจะให้เหตุผล ท่านก็ไม่ฟัง

เพราะใจไปยึดเอาว่า ลูกสาวห่วงสามมี ห่วงลูกของตัวเอง ก็เลยลืมว่าเมื่อสมัยที่ท่านเป็นแม่ ท่านสูญเสียสละทุกอย่าง อดตาหลับขับตานอน ไม่ได้กิน ไม่ได้ทำอะไร ก็ไม่ได้สนใจเลย ขอแต่เพียงให้ลูกรอดปลอดภัย ขอแต่ให้ลูกมีความสุขเป็นพอ สารพันที่จะเสียสละทำให้ทุกอย่าง คราวนี้เพียงแค่ว่าท่านเจ็บขอร้องให้ลูกมาอยู่เป็นกำลังใจ เขาก็ปฏิเสธเพราะเห็นครอบครัวเขาสำคัญกว่าเรา ใจของท่านก็หงุดหงิด ทุกข์โทมนัส หม่นหมอง คับข้องขัดเคือง

จริงๆ แล้วอาการทางกายก็ไม่ได้หนักหนาอะไร เพราะให้ยาบำรุง ให้แคลเซียม ก็ค่อยๆ ดีขึ้น แต่ใจ นี่สิ เมื่อเกิดความรู้สึกว่าลูกไม่กตัญญูตเวทิต่อตัว ก็ทำให้น้อยใจ แหนงใจ ใจก็หม่นหมองไปหมด

นอกจากกระดูกไม่ดีแล้ว เมื่อท่านหงุดหงิดคิดอย่างนั้น ก็เริ่มเป็นโรคประสาทตามมาด้วย แล้วก็เจ็บที่หัวใจ ตรวจเท่าไรๆ ก็ไม่พบความผิดปกติ หมอก็ว่าเป็นเพราะคิดมาก เป็นเพราะว่าใจของท่านทำร้ายตัวเอง ท่านก็ยิ่งโกรธใหญ่กว่า หมอ

๑๔

ก็เข้าข้างลูก สามีกก็เข้าข้างลูก ทุกคนทำร้ายจิตใจ
ท่านหมด ตกลงใครมาเยี่ยม ท่านก็จะเล่าถึงความ
คับแค้นน้อยใจอยู่อย่างนี้ คนที่มาเยี่ยมก็ค่อยๆ หาย
ไปที่ละคนสองคน เพราะคิดเอาว่าการมาเยี่ยมทำให้
จิตใจของท่านหมอง ท่านจะเล่าถึงแต่เรื่องที่เป็นทุกข์
ถ้าเราไม่มาท่านจะได้พักผ่อน

แต่ก็ตรงกันข้าม เมื่อไม่มีใครมา ท่านก็ยิ่ง
ทุกข์หนักใหญ่ อ้อ.. เดี่ยวนี้เพื่อนฝูงก็รังเกียจ
เรากันหมดแล้ว โลกนี้มีแต่คนอกตัญญูทั้งนั้น ยาม
เราดีเขาถึงได้มา เพราะเขาจะมาเอาผลประโยชน์
จากเรา แต่พอเดี๋ยวนี้เราทำอะไรให้เขาไม่ได้แล้ว
ทุกคนก็ย้ายเราหมดเลย คอยเถอะ คอยให้ฉันดีขึ้น
มา คราวนี้แหละ ฉันจะทำให้ทุกคนเห็นว่า ฉันถูก
กระทำ เจ็บซ้ำแสนสาหัสเพียงไหน

เห็นหรือไม่ว่า ในใจที่ถูกความคิดผิดของ
ตัวเองก่อกวนให้ทุกข์เดือดร้อนอยู่อย่างนี้ก็ทำให้เกิด
มีโรคหัวใจ โรคความดันสูง โรคสารพันห้าร้อยอย่าง
แทรกซ้อนเข้ามา ความที่กลัวเจ็บ ความที่สงสาร
ตัวเอง ก็ไม่ยอมลุกขึ้นเดินเห็นตามปกติ ท้องก็อืด

ระบบย่อยอาหารก็ไม่ปกติ สรุปลแล้วเลยมีโรคทั่วตัว ไปหมด ทั้งโรคกายโรคใจ ทั้งๆ ที่ถ้าหากทำให้สบายๆ ท่านก็สามารถจะฟื้นคืนดีขึ้นมา แล้วก็ใช้ชีวิตอย่างคนธรรมดาได้

เทียบกับอีกรายหนึ่ง รายนี้ ท่านอายุ ๘๐ แล้ว ตลอดชีวิตของท่านเท่าที่เล่าให้ฟังมีว่า เมื่อแต่งงาน ตั้งห้องลูกคนแรกแล้ว ก็ไม่เคยมีประจำเดือนอีกเลยจนกระทั่งหมดวัยมีประจำเดือน เพราะว่ามีลูก ๑๖ คน ห้องไม่เคยว่าง ภาระในการเลี้ยงลูก ๑๖ คนนี้ คิดดูเถอะ ถ้าเป็นอย่างเราๆ ก็คงร้องโอดโอย ตายซัดๆ กรรมเวรอะไรของฉัน

แต่สุขภาพสตรีท่านนี้เป็นผู้หญิงที่ประเสริฐจริงๆ ลูกออกมาแต่ละคน ท่านก็พุ่มพักเลี้ยงดู สามีของท่านเป็นนายพราน ตั้งครอบครัวอยู่ในชนบท นอกจากจะเลี้ยงลูก ๑๖ คนแล้ว บางพักยังต้องช่วยสามีออกไปดักสัตว์อีกด้วย

ท่านเล่าให้ฟังว่า ครั้งหนึ่งพลัดกับสามี แล้วไม่รู้จะทำอย่างไรเพราะค่ำแล้ว ก็เลยปีนขึ้นไปบนต้นไม้ต้นหนึ่ง คิดว่าเมื่อจะมองเห็นว่าสามีอยู่ที่ไหน

ปรากฏว่าพอโพล์เพล้ เลือ ๒ ตัวก็ออกมาวนเวียน อยู่ใต้ต้นไม้ ท่านเลยต้องขัดห้างอยู่บนต้นไม้ นั้น แล้วก็คิดในใจว่า เออละ ถึงเกิดมาจะไม่เคยยิงสัตว์ เลย แต่ถ้าหากมันตะกายขึ้นมาละเป็นยิงแน่ ยิง ถูกหรือไม่ถูกก็ยิงแน่

นี่แหละ ชีวิตท่าน เหนื่อยยากสารพันจะ ผจญมา เพื่อทำมาหาเลี้ยงลูก แต่ท่านไม่เคยคิด ไม่ เคยหวังจะทวงบุญทวงคุณจากลูกทั้ง ๑๖ คน ว่ายาม ที่ท่านแก่แล้วต้องมาดูแล

เมื่อท่านอายุ ๙๐ ก็เกิดไม่สบายเป็นมะเร็งที่ ลำไส้ใหญ่ ตอนนี้อยู่สาวเหลืออยู่ ๕ คน ที่อยู่ใกล้ พอจะผลัดเวรมาดูแลกันได้ เขาก็ผลัดเวรกันมาดูแล ถ้าอาการหนัก ๕ คนก็มาหมดทั้ง ๕ คน ทุกคนก็ พยายามเอาอกเอาใจแม่ แม่ปวดท้องถ่ายจะได้เอา หม้อนอนสอด อยากจะกินอะไรจะทำอะไร คือคอย ถามไถ่ แม่ก็ว่าไม่ต้องการอะไร บางครั้งลูกก็จับได้ ว่า จริงๆ แล้วแม่ปวดท้องฉี่แต่ว่าอันเอาไว้ โดยอ้าง ว่า "อีกเดี๋ยวเถอะลูก เดี๋ยวก่อนก็ได้" จนกระทั่ง ครั้งหนึ่ง สอดหม้อนอนยังไม่ทันได้ที่ดี ฉี่ก็ออก

มาเลยเถอะไปหมด ลูกก็ตัดพ้อต่อว่าแม่ “ก็ที่เรา
อุตส่าห์มาอยู่ที่นี่ก็เพื่อจะได้ทดแทนคุณแม่ แล้วทำไม
แม่ถึงหวังไม่ให้โอกาสพวกเราเล่า”

คุณแม่ท่านนี้ตอบว่าอย่างไรทราบไหม ท่าน
บอก “ลูกเอ๋ย ลูกอย่าคิดอย่างนั้น อย่าคิดว่าการ
ที่ลูกมานี้ มาเพื่อทดแทนคุณแม่ แม่ไม่ได้คิดอย่าง
นั้นเลย ทุกวันนับแต่คลอดเจ้ามา แม่เลี้ยงลูกมา
ลูกเป็นเด็กน่ารัก ลูกเชื่อฟังแม่ เมื่อเป็นสาว แม่
ชี้แนะว่าควรตบแต่งไปกับใครที่เห็นเป็นหลักเป็นฐาน
ลูกก็ไม่ตื้อดิ่ง แม่ถึงว่านั่นแหละลูกได้ทำให้แม่ชื่นใจ
ทดแทนคุณที่แม่เหนื่อยยากมาหมดแล้ว พอตบแต่ง
ให้ลูกออกเรือนไป แม่ทำใจว่าลูกสาวแม่ตายแล้ว
ลูกก็ไปเป็นสมบัติของสามี ยิ่งลูกมีลูกมีเต้า ก็เป็น
สมบัติของลูกเต้า แม่ไม่เคยคิดเลยว่า ลูกจะต้อง
มาทดแทนคุณแม่ การที่ลูกมาอยู่กับแม่เวลาแม่เจ็บ
หนักอย่างนี้ แม่ก็สวดมนต์ให้พรผัวลูกว่า เขาช่างดี
เหลือเกิน ดุสิเขาเห็นแก่ผู้เฒ่าคนหนึ่ง อุตส่าห์ให้
เมียเขามาอยู่ดูแล แล้วตัวเขาเองก็เป็นภาระต้อง
คอยดูบ้านดูลูก แล้วแม่อีกนึกถึงหลานๆ ทุกคนว่า

เขาเป็นคนดีแท้ มีน้ำใจเสียสละช่วยตัวเอง แล้ว
ก็ให้แม่เขามาปฏิบัติผู้เฒ่าคนหนึ่งซึ่งช่วยตัวเองไม่ได้
เพราะฉะนั้น อะไรๆ ที่แม่ให้ลูกๆ ทำให้ อย่าให้เกิด
เป็นบาปเป็นกรรมต่อกันเลย ถ้าแม่ยังช่วยตัวเองได้
ขอให้แม่มีโอกาสรช่วยตัวเองเถิด แต่ถ้าหากเหลือ
ปากว่าแรงแล้ว แม่ขอร้อง ก็อย่าให้เป็นบาปเป็น
กรรมนะ เพราะแม่คงไม่มีโอกาสลุกขึ้นมาทำอะไร
เป็นการตอบแทนลูกได้อีกแล้ว”

เห็นน้ำใจของท่านไหม เห็นความแบายคาย
ในความนึกคิดของท่านหรือไม่ กรณีอย่างเดียวกัน
กัน แต่ท่านคิดให้ใจของท่านได้แต่กำไร เพราะถ้า
ลูกเขาไม่ทำ หรือลูกเกิดมีกิจธุระจะต้องเกี่ยวข้าว
ลูกผ่าเจ็บ หรือมีอะไรขึ้น ท่านก็ไม่ได้เสียใจ เพราะ
ท่านไม่เคยคิดเลย ไม่เคยคิดว่าเลี้ยงลูกมาแล้วเขา
ต้องมาดูแลเรา ท่านก็เฉย

ถ้าลูกมา ท่านก็ยินดี ดุสิ บุญของเรา มีลูกเขย
ดี มีหลานดี ท่านก็ให้แต่ศีลให้แต่พรเขา พุดแต่
ถ้อยคำที่น่าฟังดูดีและเป็นกำลังใจ ทำให้เขาเกิด
ความชื่นใจ อยากรที่จะมาปฏิบัติท่าน มันก็มีแต่

ความรักใคร่ผูกพันและมองกันในแง่ดี ใจทุกใจก็เต็ม
ไปด้วยกุศลผลบุญ

แต่กรณีแรก ใครเข้าใกล้ก็เหี้ยวแห้งหดหู่ไป
หมด เพราะเราทำตัวเราให้เป็นเส้นขนบนหนังวัว
เราไม่ทำตัวเราให้เป็นเขาวัว มันก็ทุกข์เดือดร้อน
ไปหมด เราเบียดเบียนตัวเราด้วย เบียดเบียนคน
รอบข้างด้วย

โลกจะร่มเย็นเป็นสุขหรือทุกข์เดือดร้อน ไม่
ใช่เพราะว่ามีพุทธทำนายเอาไว้ว่าอย่างนั้นอย่างนี้
ยุคกึ่งพุทธกาล ยุคนั้นยุคนี ไปโทษใครต่อใครให้
วุ่นวายไปเปล่าๆ ไม่ใช่หรอก สิ่งของนอกกายเหล่านี้
นั้นไม่มีความหมาย ถ้าเราเข้าใจที่จะแปรเปลี่ยน
หมุนทุกสภาวะที่เกิดขึ้นให้มาเป็นประโยชน์กับเรา
เมื่อไปชนกับสิ่งที่คับข้องใจ ก็หมุนมันให้เป็นหินลับ
สติปัญญาให้ใจกลับสงบสบาย อะไรที่ให้ได้ดีก็ให้เขา
ไปเสีย ยกโทษได้ก็ให้อภัยไป

ถ้าทำได้แบบนี้ เราก็จะรู้จักการเป็นบุพการี
ที่ดี เพราะ การให้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือให้อภัย ไม่มีอะไร
อีกแล้วที่จะเกินเลยจนให้อภัยแล้วก็ยังแก้ไขกันไม่ได้

เมื่อเราเจ็บช้ำน้ำใจ แล้วยังยืนยันกรานว่า ที่ใคร
ที่มัน ก็ยังมีการผลัดกันทูปผลัดกันถอง เพราะ
ที่ใครที่มัน ที่ฉัน ฉันทำ ที่เธอเอาไป ตกลงก็ยังมี
หวังไซ้ของแรงสะท้อนกลับไปกลับมา ความสงบ
สุขเกิดยังไม่ได้

แต่ถ้าหากเราฝีกว่า อภัยไปเสียเถิด ทุกข์ที่มี
ทับถมทั้งกายทั้งใจอยู่ขณะนี้ก็หนักหน่วงมากมายพอ
แล้ว อย่าไปหาอีกให้เป็นพางเส้นสุดท้าย เดี่ยว
หลังเราจะหัก อภัยเสียเถอะ อย่างน้อยที่สุดใจของ
เราก็เบาขึ้น เพราะใจที่รู้จักการให้อภัยจะปลดปล่อย
ให้เราเป็นอิสระจากเขา ไม่อย่างนั้น เราคอยกังวล
กำลังจะหลับก็ยังไม่.. เขาจะเป็นอย่างไร อยู่ดีมีสุข
บนความทุกข์ของเรา หรือว่าเขากำลังใช้กรรมของ
เขา..

ไม่มีใครคุมขังเรา ไม่มีใครบังคับเรา แต่เรา
เองจำยอมเอาตัวเราไปเป็นนักโทษของเขา ขาดทุน
เราเอง เคาระห์ห้ามยามร้าย เราหมดลมไปขณะที่
กำลังคิดอย่างนั้น เราไม่ไปไหนหรอก จิตจ่อติดอยู่
ตรงนั้นแหละ เฝ้าอยู่ตรงนั้นแหละ

เหมือนหลวงพ่อบุชา ท่านเคยว่าลูกศิษย์ที่ส่ง
ให้ไปเป็นเจ้าของาวาสวัดป่านานาชาติ ท่านองค์นี้ท่าน
ชอบปลูกต้นไม้ ดินวัดป่านานาชาติไม่ดี เพราะเป็น
ป่าช้าเผาผีเก่า ท่านก็พยายามสารพัดสารพัน เอาปุ๋ย
เอาอะไรต่อมิอะไรมาใส่ แล้วก็หาพันธุ์ไม้มาปลูก จน
ในที่สุดท่านปลูกมะม่วงกับขนุนได้สำเร็จ

วันหนึ่ง หลวงพ่อบุชามาเยี่ยม แทนที่ท่านจะ
เล่าถวายว่า พระเณรเป็นอย่างไร ปฏิบัติเป็นอย่างไร
องค์ท่านเป็นอย่างไร ท่านกลับพาหลวงพ่อบุชาไปดูว่า
นี่ต้นขนุน นั่นต้นมะม่วง มันขึ้นเท่านี้ต้นแล้ว
เท่านี้ต้นแล้ว ต้นนี้ออกดอกแล้ว.. หลวงพ่อบุชา
ก็ไม่ว่าอะไร ปล่อยให้เขาไปตามชอบใจ

พอถึงวันพระ ทุกๆ สาขาต้องมาฟังเทศน์ที่
วัดหนองป่าพง ท่านองค์นี้เล่าว่า พอท่านเดินเข้าไป
หลวงพ่อบุชากำลังเทศน์อยู่ พอเห็นหน้าท่าน หลวงพ่อบุชา
ก็ว่า อุบาทว์มันเป็นอย่างไหนะหรือ นี่ๆ ดูท่าน
ตอนนี้ใครไปฟันต้นขนุนต้นมะม่วงที่วัดป่านานาชาติ
มันไม่ใช่กิ่งขนุนกิ่งมะม่วงขาดนะ แขนขาท่านเจ้า
อาวาสขาดเลือดไหลเลย เพราะท่านยึดเอาไว้หมด

กึ่งมะม่วง กึ่งขนุน นี่นะ แชนท่านชาท่านนะ ใคร
มาหักมาเหยียบ ยิ่งถ้ามันมีลูกด้วย เด็กคนไหนมา
หักเอาไปนี่ โอ้ย หัวใจท่านขาดเลย เพราะฉะนั้น
การที่เราเอาใจไปยึดอยู่ในสิ่งที่ไม่เที่ยงอย่างนี้ มัน
คือก้อนทุกข์กองทุกข์ ถ้าเมื่อไรเราไปยึดชั้นนี้อัน
นี้เป็นเรา เป็นอุปาทานชั้นนี้ มันจึงทุกข์ ทุกข์
ชัดๆ เพราะว่ามันไปยึดไปแบกไปหามเอาไว้

เมื่อกลับจากพึ่งเทศน์คืนนั้น ท่านก็มานึก
สมเพชตัวเองว่า โอ้อ่อย เรายินกว่าเราเป็นคนประเสริฐ
เรานึกว่าเราฉลาด เราเป็นฝรั่ง อุตสาหกรรมจบ
ปริญญา ขำมน้ำขำมทะเลมาเพื่อปฏิบัติภาวนา
แต่เสร็จแล้วกลับเอาใจของเราไปแขวนเอาไว้ที่กึ่ง
มะม่วงกึ่งขนุน ซึ่งใครๆ นึกอยากจะเด็ดจะหักเล่น
ก็ได้ เราก็ไม่สามารถไปสร้างกรงมาใส่ครอบเอาไว้
ไม่ให้ใครมาแตะต้องได้

ซ้ำร้าย หลวงพ่อยังตบท้ายว่า ถ้าเมื่อท่าน
ตายไปตอนนี้ ก็ไม่พ้นเป็นดวงมาเกาะอยู่ที่ต้น
มะม่วงต้นขนุน ไม่ไปไหนหรอก อยู่ตรงนั้นแหละ

พระพุทธเจ้าท่านมองอะไรทะลุปรุโปร่ง ท่าน
จึงสลดในพระทัยถึงความรู้ไม่รอบรู้ไม่จริงของพวก
เรา ไม่มีใครทำร้ายเราเลย แต่เราทำร้ายตัวเอง
เพราะเรา ให้ไม่เป็น เป็นแต่ ยึด อะไรก็ยึดเข้ามา
ยึดเข้ามา เพราะความเขลาว่า ถ้าไม่ยึดเอาไว้ ไม่มี
เก็บสะสมเป็นเสบียงเอาไว้ เราจะต้องอดตาย เรา
จะต้องลำบากเมื่อแก่ เราไม่เคยคิดในมุขกลับบ้าง
ว่า ที่เรายึดไว้มากมายนั้นอาจจะกลายเป็นเครื่อง
มาล้อมกรอบพันธนาการเราไว้ก็ได้

เหมือนอย่างลิงในนิทานอีสป เห็นชาวประมง
ทอดแหทุกวันก็เกิดความอยากทอดแหบ้าง วันหนึ่ง
ชาวประมงไม่อยู่ มันก็จัดแจงไต่ลงไปหยิบแหมา
ลองทอดบ้าง เพราะมันคิดว่า ชาวประมงทอดได้
ตุ๊กก็ทอดได้ แต่มันไม่รู้ศิลปะของการทอดแห ก็เลย
ถูกแหพันเสียจนลึงตกล้ำน้ำไป ถ้าไม่ถูกแหพัน มัน
ก็พอที่จะช่วยตัวเองได้ นี่มีแหพันมันอยู่ ตกลงก็เลย
จมน้ำตายอยู่ในแหนั้น

เราก็เหมือนกัน การที่เราไปยึดเอาสิ่งโน้นเข้า
มา ผลักสิ่งนี้ออกไป ใจเราก็ตีดยู่ในแหของความ

โลก ความโกรธ ความหลง ของเรานั้นแหละ ไป
ไหนไม่รอด วนเวียนอยู่ตรงนี้แหละ ตรงที่ท่าน
บัญญัติว่าเป็นวัฏสงสาร

เราต้องฝึกฝนอบรมใจของเราให้รู้หน้าที่
เมื่อไรที่ควรจะให้ ให้อย่างลูกพระพุทธรเจ้า เมื่อไร
ถึงคราวจะรับ ก็ต้องรับอย่างคนที่มีสติสัมปชัญญะ
ปัญญา ไม่ใช่รับด้วยกิเลส ซึ่งรับเท่าไรก็ไม่รู้จัก
เต็ม เหมือนอย่างกับทิ้งของลงไปในเหว ทิ้งลงไป
เท่าไรก็หายหมด ใจที่เป็นกิเลสจึงพร่องอยู่ตลอดเวลา
ทำให้เจ้าตัวหิวโหย เป็นทุกข์ ฟุ้งตัวเองไม่ได้

จากตัวอย่างที่ดิฉันนำมาเป็นอุทาหรณ์เหล่านี้
จะได้นำมาเปรียบเทียบกับสภาวะของเราเอง อย่า
ผลอไปนึกว่า ฉันไม่มีวันเป็นอย่างคุณคนนั้นหรอก
เวลาเราฟังเรื่องคนอื่น เราก็มองว่าเราไม่มีวันเป็น แต่
พอถึงเวลาวิกฤต เหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นกับตัว
เรา บางทีเราจะตกใจ เพราะตัวเองเห็นกับตัวเอง
มาแล้วว่า ที่เราไปนึกดูหมิ่นถีนแคลนคนอื่นนั้น เขา
ยังดีกว่าเรา พอถึงคราวของเราเข้า เราชั่วร้ายยิ่งไป
กว่าเขาเสียอีก

ดิฉันจะเล่าเรื่องของตัวเองให้ฟัง ปกติก็มีความรู้สึกที่ตัวเองไม่โลก และไม่ใช่ว่าคนที่เอาไรต์เอาเปรียบใคร ที่นี้ระหว่างที่ดิฉันอยู่พยาบาลคุณโยมแม่ท่านอาจารย์สิงห์ทอง มีช่วงหนึ่งคุณแม่ซีที่ทำอาหารภาคกลางได้ท่านไปรุดงค์ ไม่อยู่ที่วัด พักนั้นอาหารขาดแคลน ของตักบาตรมีแต่อาหารอีสาน ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดิฉันกินไม่ได้ เพราะเผ็ดอย่างเหลือแสน

อย่าว่าแต่ดิฉันจะกินไม่ได้เลย หมา ๓ ตัวที่คุณแม่ซีเลี้ยงเอาไว้เพื่อเป็นเครื่องอบอุ้มใจว่าถ้ามีใครแปลกปลอมเข้ามามันจะได้เห่าให้เรารู้ตัว ก็ถูกคุณแม่ซีเอาใจให้หัวสูง คือ กินอาหารอีสานไม่เป็นเหมือนกัน เวลาคุณแม่ซีทำข้าวหลามใส่บาตร ก็จะมีไม้ไผ่กระบอกเล็กๆ มาหนึ่งข้าวหลามสำหรับคุณหมาบรรดาศักดิ์ ๓ ตัวนี้ ตัวละกระบอก ฉะนั้น พอคุณแม่ซีไม่อยู่ ทั้งหมาทั้งเรา หัวโตไปตามๆ กัน แล้วก็โศกมาก ยิ่งเราต้องอดหลับอดนอนเฝ้าไข้ด้วย ยิ่งรู้สึกว่าการกินเท่าไรๆ ก็ไม่อิ่ม ตอนแรกดิฉันก็นึกในใจว่า เราเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย หมา ๓ ตัว

กับเราก็มีสภาวะเดียวกัน คือ อนาคต ไม่มีใครดูแล เพราะฉะนั้น มีของอะไรในสำหรับที่เราพอกินได้ก็จะ แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน เรา ๑ ส่วน และหมาตัว ละ ๑ ส่วน ก็กินข้าวกันด้วยความเป็นปกติสุขอย่าง นั้นเรื่อยมา

วันหนึ่ง สิ่งที่จะกินได้เป็นไข่เจียวชิ้นเล็กๆ มื้ออยู่ขึ้นเดียว พอแบ่ง ๔ ส่วนแล้วก็เหลือประมาณ ครึ่งคำ มองดูแล้วใจก็ชักไม่อยากจะแบ่ง ก็ให้บังเอิญ เจ้าตุ๊กหมาตัวหนึ่งทำความไม่ดีเมื่อคืนก่อน ทำให้ ดิฉันต้องเสียเวลาโดยใช่เหตุเพราะมัน พอกิน ๑ ชิ้นของตัวเองเสร็จ โดยอัตโนมัติ สติตามไม่ทัน ดิฉันป้อนชิ้นที่สองเข้าปากอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งให้ เหตุผล.. กิเลสมันให้เหตุผล ว่านายตุ๊กเป็นหมาไม่ดี เพราะฉะนั้น วันนี้ต้องลงโทษ นายตุ๊กไม่ได้กินไข่..

แต่พอสติตามมาทัน ดิฉันตกใจกับความ ประพฤติของตัวเอง ไหนเราว่าเราเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่เจ็บตาย ความเป็นจริง ไม่มีนายตุ๊ก ไม่มีดิฉัน มี แต่ว่า เวลาไหนกิเลสเข้าประทับทรงก็เป็นผีบ้า ถ้า รั้มมะยังครอบครองใจอยู่ ก็เป็นผีดี ถ้าผีบ้ามัน

ขึ้นนั่งหัวใจ เราก็บ้า แล้วเราไปปรับไหมอะไรกับคน
บ้า ก็เมื่อคืนนั้นนายตุ้มมันแพ้กิลเลส แล้วเราเป็น
คน เราฉลาดกว่ามัน ทำไมเราถึงเอาตัวเราไปเป็น
คู่ต่อสู้กับนายตุ้ม ปล่อยให้ความเห็นแก่กินมาทำให้
เราเสียคน มันช่างโหดเขลา น่าเกลียด น่าอัปอาย
เสียเหลือประมาณ แต่สายเสียแล้ว ไข่เจียวคำนั้น
หมดลงไปเพราะดิฉันเรียบริ้อยแล้ว พอดก
คำมีเวลาได้นั่งสำรวจตัวเอง ดิฉันก็เห็นว่า ที่เราไป
ปรับไหมคนอื่นว่าเขาชั่วร้ายเลวทรามอย่างนั้นอย่างนี้
ที่เขาคอร์รัปชันกัน เขาก็คอร์รัปชันกับคนด้วยกัน
ไม่มีใครเขาถึงขั้นคอร์รัปชันหมาอย่างเราหรอก

เห็นอย่างนี้แล้ว เราจะได้ไม่ยกตนข่มท่าน
ไม่ไปคิดรังเกียจหรือตำหนิใครเวลาเห็นพฤติกรรม
ของเขาแล้วเราสะดุ้งในหัวใจ แต่ให้เราภูมิใจของ
เราขอบคุณเขา เพราะเราไม่เคยนึกว่ากิลเลสใน
หัวใจจะมีฤทธิ์ร้ายแรงอย่างนี้ เพราะฉะนั้น เรา
ต้องระวังอย่าให้มันโผล่ออกมาฉีกหน้าเรา ทำให้เรา
เสียคน

ถ้าเราระลึกนึกเอาไว้อย่างนี้ คนนั้นก็เป็
บุพการีของเรา เพราะ เขาให้ความรู้แก่เรา ชนิดที่
สตางค์เท่าไรๆ ก็ซื้อหาไม่ได้ ครูบาอาจารย์องค์
ไหนก็เทศน์ให้ถึงใจเราอย่างนี้ไม่ได้

เมื่อคิดได้อย่างนี้ แทนที่เราจะยกตนข่มท่าน
ไปรังเกียจเขา หรือไปนิินทาว่าร้ายเขา ให้เราเองก็
เสียคน เพราะไปมีจิตที่เป็นอกุศลต่อเขา ตกลงเรา
ก็จะมีใจที่เป็นกุศล เพราะเราน้อมเอาสิ่งที่บุุชชน
ทั่วไปประเมินว่า เป็นของชั่วเลว ของไม่ดี ของผิด
มาพินิจพิจารณาจนเห็นคุณประโยชน์ เราไม่ปล่อย
ใจให้ติดอยู่กับสมมุติบัญญัติเหล่านั้น แต่ยกใจเรา
ให้ทะลุขึ้นไป ให้เห็นว่า ทุกอย่างในโลกนี้มีคุณค่า
ทั้งนั้น ไม่มีอะไรที่จะเสียหาย หรือเป็นส่วนเกิน

อย่างขยะนี้ เรารังเกียจว่าเป็นของโสโครก
เป็นของเหม็นเน่า น่ารังเกียจ แล้วเราก็ปล่อยให้
ขยะกองล้นหลามเต็มไปหมด แต่ถ้าเรารู้จักเอาขยะ
มาทำเป็นปุ๋ยหมัก ดินที่แสนจะไม่ดี ดินที่ปลูกอะไร
ก็ไม่ขึ้น พอใส่ขยะไปแล้ว พลิกดิน พยายามปรับ
เปลี่ยนทำให้มันมีปุ๋ย มีแร่ธาตุขึ้น ในที่สุดดินนั้น

ก็กลายเป็นดินที่เพาะปลูกได้

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งอะไรที่เราบัญญัติว่ามันชั่ว มันเลว ถ้าเรารู้จักเอาสติเอาปัญญาไปมองมัน เราก็สามารถเปลี่ยนให้มันเป็นปุ๋ยหมัก แล้วทำให้ใจของเราซึ่งเป็นดินดอน เป็นดินที่มีแต่ความเห็นแก่ตัว มีแต่การยกตนข่มท่าน กลายเป็นใจที่มีธัมมะ เป็นใจที่ละเอียดอ่อน เป็นสุขุมालชน อีกหน่อยเราก็ก้าวถึงฝั่งของความเป็นอริยชน เป็นลูกของพระพุทธเจ้า เป็นศากยบุตรศากยธิดา ติดตามรอยพระบาทของท่านสืบไป

ชีวิตของคนเรามีความหวังอยู่เสมอถ้าเรารู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ แต่ถ้าเราปล่อยให้เวลาคลื่นกินชีวิตเราไปโดยเปล่าประโยชน์ เราขาดทุน เพราะ เรามัวแต่ก่อกังวลใจของเราเองให้เป็นทุกข์ เดือดร้อน แบบสภาพสตรีท่านแรก อะไรๆ ก็ไม่ดี ไปหมด สามีก็น่าไม่ดีกว่า ลูกก็น่าไม่ดีกว่า เพื่อนก็น่าไม่ดีกว่า โลกนี้น่าไม่ดีกว่า ใจอย่างนี้เรียกว่าใจที่อกตัญญู เป็นใจที่ไม่รู้จักศิลปะของการรับ

ไม่ว่าใครจะให้อะไร ต่อให้ให้เพชร ไขชนิด
นี่ก็ทำจนกระทั่งเพชรกลายเป็นถ่าน เพราะเพชร
กับถ่านเป็นอัญรูปกัน คนเราเมื่อไม่รู้จักรักษาเพชร
ทำจนเพชรกลายเป็นถ่าน แล้วก็มาโวยวายว่า เรา
โชคไม่ดี ไม่มีวาสนาบารมี ดูสิคนอื่น ๆ ๆ ทำไมเขา
ได้เพชร แต่ของฉันได้ถ่าน

ความจริงเราก็ได้เพชร แต่เราไม่รู้จักรักษา
เป็นเพชร ไม่รู้จักรักษาให้มันเป็นเพชร เพราะ
ใจของเราเองเวลาที่บริสุทธิ์เป็นพุทธะ เวลาที่เป็น
ธรรม มองเห็นตามเป็นจริง ใจนั้นก็คือเพชร แต่
เมื่อไรเราปล่อยให้อกิเลส ปล่อยให้ความเห็นแก่ตัว
เข้ามาครอบงำ เพชรอันนี้ก็ถูกไฟกิเลสเผาจนมอด
ไหม้กลายเป็นถ่านถ่าน มันก็ไร้ค่า ใครๆ เห็นก็ไม่
อยากเข้าใกล้ เพราะว่ามันทำให้เขาเหนื่อยหัวใจไป
หมด ความสุขของเขาที่มีอยู่โดนไฟกิเลสของเรา
เข้าก็ระเหยวับไปกับตาหมด

เมื่อเราเห็นอย่างนี้แล้ว ก็จะได้มามองว่า ใน
การที่จะฝึกฝนใจของเราให้เป็นกุศลจิตดังที่กล่าว
มาแล้ว สามารถปลุกฝังจนกระทั่งเกิดเป็นอุปนิสัย

ขึ้นนั้น เราอย่าไปยึดว่า ฉันทอบน้ำร้อนมาก่อนเธอ
นะ ถ้าผลอยึดอย่างนี้ เราจะกลายเป็นคนที่ไม่รู้
ในบุญคุณของสิ่งใดๆ เลย เพราะไม่ว่าเราจะอับ
น้ำร้อนมาก่อนใครๆ ตราบเท่าที่ใจของเรายังไม่
บริสุทธิ์เป็นพุทธะ เราก็ยังเป็นผู้ศึกษา เป็นผู้รับ เรา
อาจจะต้องรับแม่จากเด็กเล็กๆ ที่เพิ่งเกิดใหม่ก็ได้

เหมือนอย่างคุณพ่อท่านหนึ่ง อายุประมาณ
ยี่สิบปลาย ได้ลูกชายคนแรก พอลูกชายอายุ ๓
ขวบก็เอาไปโรงเรียน สมัยนี้ทั้งพ่อทั้งแม่ไปทำงาน
เพราะฉะนั้นก็ต้องมีโรงเรียนเตรียมอนุบาลสำหรับ
รับเด็กเหล่านี้ไปดูแล ยังไม่ต้องเรียนหนังสือ ให้
ไปเล่น ไปหัดรู้จักอยู่กับเพื่อนฝูง ปรากฏว่าพ่อแม่
คุณนี้มีฐานะดีพอสมควร ข้าวของเครื่องเล่นอะไรที่
ราคาแพง ก็ซื้อหามาให้ลูกได้ พร้อมทั้งขนให้ลูกเอา
ไปโรงเรียนด้วย จะได้ไม่เหงา ลูกจะได้มีของเอาไป
เล่นกับเพื่อน แล้วเพื่อนจะได้รัก นี้มองกันด้านเดียว

ก็ปรากฏว่า ถึงเวลาโรงเรียนเล็ก เครื่องเล่น
ของลูกก็ฉีกขาดบ้าง แขนหักขาหักบ้าง ขำร้ายลูกยัง
เจ็บตัวกลับมาด้วย เพราะถูกเพื่อนแย่งของไปเล่น

แล้วไม่คืนบ้าง หรือว่ายื้อแย่งกันจนชำรุดเสียหาย
ซ้ำร้ายบางทีแกอยากเล่น เพราะแกถือว่าเป็นของๆ
แก เพื่อนตัวโตกว่าก็ถือว่าใครมีกำลังคนนั้นต้องได้
เล่นก่อน ก็เลยเกิดการชกต่อยกันขึ้น

พ่อฟังลูกเล่าแล้ว ก็เสียงเครียดว่า “ไม่ได้
พ่อเป็นทหาร ลูกโตขึ้นก็ต้องเป็นทหารเหมือนพ่อ
ถ้าใครมารังแกเรา เราต้องปกป้องสิทธิ ชกตอบมัน
เลยลูก ลูกชกไม่ได้บอกพ่อ”

รุ่งเช้าไปส่งลูก “ยังจำที่พ่อสอนได้ไหม” ลูกก็
รับคำ พ่อหมายมั่นว่า บ่ายนี้กลับมาถึง ลูกจะต้อง
เรียบร้อย คือตัวเองไม่เจ็บ แต่ว่าชกคนอื่นให้กระจุย
ไป ตกค้ำ.. ลูกก็เจ็บบ ไม่พูดอะไร อีก ๒-๓ วัน
ต่อมา ลูกไม่ยอมเอาของเล่นไปโรงเรียน พ่อก็ถาม
“ทำไมละลูก”

ลูกชี้แจงว่า “ถ้าเราเอาของเล่นไป เราก็ไป
ทำร้ายใจเพื่อน”

พ่อประท้วงว่า “อ้าว ทำไมละลูก ก็เรามีของ
เรา เราไม่ได้ไปขโมยของใครมานี่”

“แต่บางคนพ่อแม่เขาไม่มีเงินซื้อให้ เขาก็อยาก ถ้าเขาไม่เห็นเสียเลย เขาก็มีความสุข เราไปทำให้เขาอยาก แล้วเราให้เขาก็ไม่ได้ ทำให้เขาเดือดร้อน” เด็ก ๓ ขวบบอกกับพ่ออย่างนี้

พ่อก็บอก “เอ๊ะ.. ก็เมื่อเราชวนขวยหาได้ ทำไมพ่อแม่เขาไม่รู้จักหา ให้พ่อแม่เขารู้จักชวนขวยหาสิลูก”

ลูกก็เฉยเสีย

“แล้วถ้าเพื่อนมารังแก ลูกก็ชกป้องกันตัวสิ”

“มันไม่มีความสุขหรอกพ่อ เราชกเขา เขาชกเรา แล้วมันก็ชกกันอยู่นั่นแหละ ไม่เห็นมีใครมีความสุขเลยพ่อ มันก็เจ็บกันทุกคนแหละ สู้เราตัดมันเสียไม่ดีกว่าหรือ แล้วเราจะได้เป็นเพื่อนกัน”

พ่อเด็กมาแล้วให้ดิฉันฟังว่า “คุณหมอบรรพิตย์บอกผมว่า ผมมาคิดว่าผมจะสอนธัมมะให้ลูกอย่างไร เขาถึงจะเป็นคนดีอยู่ในสังคม สงสัยเขาคงเคยเป็นพระมาก่อน เขาเกิดมาสอนผมนะครับนี่”

ใจแต่ละคนนั้นไม่มีอายุขัย สมัยพุทธกาลก็มีเด็ก ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์แล้ว ยุคนี้ก็เหมือนกัน

ใครจะไปรู้ ท่านว่ายุคถึงพุทธกาลก็จะมีคนประพฤติปฏิบัติที่ยังตกค้างอยู่มาสร้างบารมี จนปฏิบัติถึงมรรคถึงผลไปก็มี เราก็อาจจะมีลูกหลานเราเป็นอย่างลูกคุณคนนี่

ถ้าเราไปยึดว่า ฉันทาน้ำร้อนมาก่อนเธอ เราก็ขาดทุน เพราะว่าเราปิดโอกาสทองคำของเราทิ้งไป แต่ถ้าเราระลึกไว้ว่า ใจของเราเหมือนไม้ท่อนที่มีสองปลาย แล้วเราคอยตั้งสติให้ดี เก็บเกี่ยวปัจจุบันที่จะเกิดขึ้นแต่ละขณะ ให้มาเป็นประโยชน์กับตัวเรา เราก็จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละเวลานาที เด็กสมัยนี้บางทีพูดอะไรน่าคิด บางทีก็สอนเราได้ อย่างนี้ก็ไม่ถึง แต่ถ้าเราเอากิเลส ฟังเราก็ตกหลุมของมันเหมือนกัน

เด็กคนหนึ่ง กำลังเล่นเกมดูไต่บันไดอยู่กับพ่อ กติกามีว่า ถ้าเดินหมากไปตกที่ปากงู จะต้องหล่นกลับมาที่ศูนย์ใหม่ ปรากฏว่าแกล่นไปถึงตาหนึ่งหมากของแกลก็ไปหยุดอยู่ที่ปากงูพอดี แกลค่อยๆ เลื่อนหมากลงไปที่หางงู มันก็ไปอยู่ที่ศูนย์ หันไปมองหมากของพ่อแล้วกลับมามองของตัวเอง ไม่ยอม

เอามือปล่อยออกจากหมวก ครุ่นคิดอยู่พักใหญ่แล้ว ก็เลื่อนหมวกกลับมาที่ปากงู เลื่อนกลับไปกลับมา อย่างไม่แน่ใจ ผลที่สุดแกก็จับมันได้จากหางงูกลับ ขึ้นไปที่ปากงู แล้วก็วางเอาไว้ตรงนั้นหน้าตาเฉย

พ่อก็ว่า “อ้าว ก็ลูกตกหางงู มันก็ต้องไปตั้ง ต้นที่ศูนย์สิ”

แกบอก “ก็ไม่เห็นหรือพ่อ ลูกเออลงไปตั้ง ๒ หน ๓ หนแล้ว งูมันขย้อนขึ้นมาจากที่แหละ”

นี่ก็เด็กสอนผู้ใหญ่เหมือนกัน และถ้าเราดก หลุมเพราะเอากิเลสไปพึ่ง เราก็ว่า “อู๊ย ลูกฉันฉลาด เหลือเกิน” แต่จริงๆ ลูกฉันโกงเหลือเกิน อันตราย แต่มันถูกกิเลสเรา ถ้าเราไม่เป็นบุพการีที่ดี เราก็จะ สรรเสริญเยินยอ หรือไม่อย่างนั้นก็หัวเราะชอบ ออกชอบใจในความน่ารักน่าเอ็นดู เท่ากับเราช่วย ปลุกฝังนิสัยที่ไม่ดีให้ลูกเรา พอโตขึ้น เด็กรู้มาก เอาเปรียบ เราก็บ่น “โอย ไม่รู้มันฝ่าเหล่าฝ่ากอ ฝ่าตระกูลมาแต่ไหน ฝ่าพันธุ์เราไม่เคยมีคนอย่างนี้”

เมื่อครั้งยังเป็นเด็กที่เขาทำวันละเล็กละน้อย สะสมจนเป็นอาชญากรรม เราไม่ทันสังเกต กลับเห็น

เป็นสิ่งน่าเอ็นดู เพราะตอนนั้นลูกอยู่ในวัยน่าเอ็นดู
งูมันขย้อขึ้นมาต่างหาก ลูกไม่ได้โก่งหรือก แต่พอ
โตขึ้น มันเห็นเป็นอีกเรื่องหนึ่งแล้ว

อันนี้เราต้องคอยระวัง รอบคอบถี่ถ้วนกับ
การให้ของเรา ถ้าคนรับยังไม่รู้จักที่จะเป็นผู้มี
กตัญญูกตเวทิตา เราก็ต้องมีหลักเกณฑ์ ต้องรู้หน้าที่
ความรับผิดชอบในการที่จะให้ให้ถูกต้องด้วย เพราะ
ถ้ารู้จักแต่เพียงจะให้ โดยไม่ได้ไตร่ตรองดูคุณภาพ
ผู้รับยังไม่รู้ผิดชอบชั่วดี เขาก็คิดว่าสิ่งที่เรารักเรา
เอ็นดูเขาเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว นั่นคือการทำ
ร้ายเขาแล้ว

ท่านผู้รู้เตือนเอาไว้ว่า ในการที่เราจะทำอะไร
การที่เรามีธรรม มีเมตตา ไม่ได้หมายความว่า
ต้องปล่อยให้โจรเต็มเมือง การที่เราจะนำเอาข้อ
เหล่านี้มาใช้ให้พอเหมาะพอดีในชีวิตประจำวันของ
เรา เป็นสิ่งที่ทำได้ยากจริงๆ

ท่านจึงว่า บุพการีและผู้มีกตัญญูกตเวทิตา
สองจำพวกนี้จัดว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก ถ้า
เราพบในบุคคลใดแล้ว ให้ถือว่าเป็นมงคลแก่ชีวิต

ของเรา เพราะเราได้ประสบกับสิ่งที่ดิ่งงามเข้าแล้ว
เมื่อทราบอย่างนี้ เราจะได้ช่วยกันว่า ทำอย่างไรจึง
จะปลุกฝังให้มีบุคคลเช่นนี้มากขึ้นๆ เพื่อที่โลกจะได้
ร่มเย็นเป็นสุข นี่เราพูดกันในแง่ของผู้คนรอบข้าง
นับแต่ลูกหลานญาติพี่น้องพ่อแม่ปู่ย่าตายาย

ถ้าจะนำหลักนี้มาใช้กับเพื่อนร่วมงาน กับคน
ใช้ คนต่ำกว่าเรา คนรับใช้ คนขายแรงงาน เราจะ
ตกใจกับวิธีคิดของตัวเอง เพราะไม่ว่าเราจะทำอะไร
ลงไป ใจไปนึกมุ่งหวังไว้แล้วว่า เขาจะต้องกตัญญู
รู้ในบุญคุณ เมื่อเราคิดอย่างนั้น สิ่งที่ทำลงไป ไม่ใช่
การให้ แล้ว แต่กลายเป็น การลงทุนเพื่อหวังกำไร
เพราะเราหวังบุญทางคุณอยู่ตลอดเวลา

จิตที่คาดหวัง คอยกะเกณฑ์ว่าเขาจะต้องรู้
คุณเรา เขาจะต้องตอบแทนเรา เป็น จิตอกุศล เพราะ
มีความ โลภอยู่เป็นพื้นฐาน เป็นตัวเจตนา ชักพาให้
กิริยาของเรายกตนข่มท่าน ซึ่งทำให้ผู้รับอึดอัด

วิธีที่เราถูกอบรมกันมาแต่เด็กแต่เล็กคือ ใคร
ทำไม่ดีจะต้องถูกลงโทษ ตัดเงินเดือนตัดเบี้ยเลี้ยง
ไม่อย่างนั้นก็ให้อุด ที่เคยแจกของพิเศษให้ก็ไม่ให้

เมื่อดิฉันไปเรียนต่อที่เมืองนอก อาจารย์ที่ปรึกษาสอนอยู่เสมอว่า ถ้าเป็นใหญ่เป็นโตไป ห้ามตัดเงินเดือนลูกน้อง ห้ามตัดวันหยุดพักผ่อนของเขา ท่านให้เหตุผลว่า อาจารย์ของท่านเริ่มทำงานส่งภรรยาเรียนพยาบาลจนจบ มีลูกแล้วอาจารย์จึงกลับไปเรียนแพทย์ใหม่ โดยภรรยาพลัดมาเป็นฝ่ายทำงานเลี้ยงครอบครัว รวมทั้งส่งเสียให้ท่านเรียนด้วย เวลาภรรยาทำอะไรผิด นายจะลงโทษด้วยการไม่ขึ้นเงินเดือน หรือปรับค่าเสียหาย ซึ่งกระทบกระเทือนมาถึงครอบครัวหมดทั้งครอบครัว ลูกก็พลอยเดือดร้อนไปด้วย เพราะไม่มีเงินไปซื้อข้าวของที่โรงเรียนสั่งให้ซื้อ

บางครั้งภรรยาถูกลงโทษไม่ให้หยุดพักผ่อน แต่ครอบครัวสัญญากันเอาไว้แล้วว่าพักผ่อนปีนี้จะพาลูกไปเที่ยวที่นั่นที่นี่ ทำให้ต้องงัด ลูกเลยรู้สึกว่ นายเป็นคนเลวร้าย สร้างแต่ความผิดหวัง ความทุกข์เดือดร้อนให้

เด็กยังไม่เข้าใจว่า บทลงโทษเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะอะไร เขาก็เลยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคำว่า นาย

เมื่อโตไปทำงานก็ก่อปัญหาให้กับนายของตนเรื่อยไป ทำให้เขามีความยุ่งยากในชีวิต

อาจารย์ก็เลยขอร้องพวกเราว่า เมื่อเราเป็นผู้ใหญ่ จะลงโทษลูกน้องเพื่อให้เขาจดจำ และเขาไม่ทำอย่างนั้นอีก อย่าไปแตะต้องสิ่งเหล่านี้ เพราะมันก่อความเดือดร้อนไม่ใช่แต่กับตัวผู้ทำ แต่ระส่ำระสายไปหมดทั้งบ้าน ซึ่งไม่ยุติธรรม

ดิฉันก็จำเรื่อยมา เมื่อนำมาพิจารณาดูก็เห็นจริง แต่เดิมเราไม่เคยนึก ไม่เคยได้คิดอย่างนี้เลย จนกระทั่งครั้งหนึ่ง เด็กที่ทำงานเป็นเด็กมีปัญหากู้หนี้ยืมสินร่วนวายไปหมด เขาทำงานที่ไหนก็อยู่ไม่ยึด ถ้าไม่ถูกไล่ออกก็จะถูกหักเงินเดือนเพื่อไปใช้หนี้ จนกระทั่งเขาต้องย้ายงานอยู่เรื่อย

เมื่อมาทำงานที่แผนก หัวหน้าแผนกก็จะทำอย่างนั้นกับเขาเหมือนกัน ดิฉันก็ขอร้องเอาไว้ โดยเล่าถึงเหตุผลที่ตัวเองได้รับการสั่งสอนมา หัวหน้าแผนกจึงยกเขาให้เป็นภาระที่ดิฉันจะไปจัดการให้เรียบร้อย

ดิฉันเรียกเขามาคุยด้วย ชี้แจงว่าดิฉันจะไม่
สอดส่ายเข้าไปในกิจวัตรหรือเรื่องส่วนตัวของเขาว่า
เพราะอะไรเขาถึงมีหนี้สินมากมาย ถ้าเขาไม่ยอม
เล่าแต่ถูกบีบบังคับถาม เขาก็จำต้องพูดไปด้วยการ
แต่งเรื่องขึ้นมา หากเขาอยากเล่าก็ให้เล่าเอง

ดิฉันจะถามแต่ว่า เขามีหนี้สินมากมายอย่าง
นี้ เขาจะอย่างไร จะคิดอ่านผ่อนหนี้ด้วยวิธีไหน
เขาก็ตอบว่าเขาคิดไม่ออก ดิฉันถามว่า ถ้ามีใคร
มาจัดการล้างหนี้ให้เขาตอนนี้ เขาสัญญาได้ไหมว่า
เขาจะไม่ทำหนี้ใหม่ขึ้นมา เขาก็รับคำไม่ได้

ดิฉันเลยว่่า ถ้าอย่างนั้น คนที่จะช่วยเขาคง
ไม่ยอมช่วย เมื่อเขาล้างหนี้ให้แล้วเขาก็หวังว่าคุณ
ต้องไม่ก่อหนี้ใหม่ขึ้นมา เพราะถ้าช่วยล้างหนี้ให้แล้ว
คุณไปก่อหนี้ใหม่อีก ก็เท่ากับไม่มีใครช่วยคุณได้
เพราะว่าคุณไม่แก้ที่เหตุของคุณเลย ถ้าเป็นอย่าง
นั้น คุณทำหนี้ขึ้นมาอีกทำไม

ถึงตรงจุดนี้ เขาก็ร้องไห้ แล้วเล่าให้ฟังว่า
พ่อเขาเจ็บเป็นโรคเรื้อรัง พี่น้องคนอื่น ๆ ก็ทอดธุระ
หมด เพราะหมอบอกว่า ทำอย่างไร ๆ ก็รักษาไม่

หายแล้ว แต่เขามีความรู้สึกว่า ถึงเขาจะต้องไปเป็นผู้ร้ายฆ่าคน หรือทำอะไรก็ตาม เขาจะทำทุกอย่างเพื่อหาเงินมารักษาพ่อให้ได้ จะหายหรือไม่หายไม่สำคัญ ตราบเท่าที่พ่อยังมีลมหายใจอยู่ เขาจะทำทุกอย่างที่รู้มาว่าดีที่สุดสำหรับพ่อ เพราะว่าเขาทนไม่ได้ถ้าหากเขาปล่อยทอดธุระอย่างพี่น้องคนอื่น ๆ แล้ววันหนึ่งมีคนมาบอกว่า ถ้าได้ทำอย่างนั้นพ่อจะไม่เป็นอย่างเดี๋ยวนี้ หรือถ้าทำอย่างนี้แล้วพ่อก็คงจะหาย เขาบอก ใจของเขาทนดูอยู่เฉยๆ ไม่ได้ เขาจึงจำเป็นต้องก่อกวนนี้ ทั้งๆ ที่ไม่ได้ใฝ่อยากมีหนี้เลย ทุกบาททุกสตางค์ของเงินที่ผ่านมือเขา เขากระเบียดกระเสียนมากสำหรับตัวเขาเอง ได้แต่หมดไปกับการรักษาพยาบาลพ่อ

เมื่อรู้อย่างนี้ เขาก็เห็นว่าเขาเป็นเด็กที่มีความกตัญญูดีมาก ก็เลยบอกให้เขาพาพ่อมาตรวจ ให้รู้ว่าเป็นอย่างไรแน่ จะได้ช่วยเหลือถูก

ในที่สุด หัวหน้าแผนกก็อนุญาติให้ใช้เงินสวัสดิการไปดูแลพ่อของเขา ผู้คนในแผนกช่วยกันรวบรวมเงินชำระหนี้ให้ เพื่อให้โอกาสเขาได้ตั้งตัว

เป็นคนดีไม่ทำอะไรอย่างนี้อีก ทุกคนในแผนกไม่
คัดค้านหัวหน้า เพราะเห็นว่าเป็นการใช้เงินสวัสดิ-
การที่สมควรสำหรับขวัญและกำลังใจของคนงาน

ปรากฏว่าหลังจากที่เราช่วยเขาคิด ช่วยเขา
คลี่คลายหาทางออกแล้ว เขาก็ดีมาก ทำงานทำการ
เรียบร้อย และเป็นเด็กที่มีความกตัญญูรู้คุณ มีความ
เอาใจใส่รับผิดชอบเป็นอย่างดี

ถ้าเราไม่เคยถูกสอนมาจากอาจารย์ที่ปรึกษา
เราก็คิดแต่เพียงว่า การเป็นหนี้เป็นของไม่ดี เขา
เป็นเด็กสาววัยรุ่น ก็คงฟังเพื่อน่าดู เราก็เอาความรู้
ไม่จริงของเราไปตัดสินเขา ทำให้เด็กคนหนึ่งต้อง
เสียนาคตไป ถ้าเขาคับแค้นใจถึงขั้นว่าไปปล้นไป
ฆ่าใคร เราก็มีส่วนบีบบังคับให้เขาเป็นเช่นนั้นไปโดย
ไม่รู้ตัว

การยึดมั่นอยู่กับความนึกคิดของตนเอง โดย
ไม่ค้นหาข้อเท็จจริงให้ถ่องแท้ ทำให้คนเราใจร้ายใจ
ดำต่อกันโดยไม่ตั้งใจ และปิดกั้นโอกาสตัวเองจาก
การเรียนรู้โลก

ดิฉันก็เลยนึกถึงความโชคดีของตัวเองที่มีครู
ที่ดี สอนให้รู้ในสิ่งที่เราไม่เคยคิดมาก่อน เมื่อเรา
เห็นเหตุผลของท่านน่าฟัง เราก็จำเอาไว้และเอา
มาปฏิบัติตาม เมื่อได้ผลอย่างนี้ ดิฉันก็เลยเห็นว่า
ใจ ที่มีรั้วมะอยู่ ใจ ที่ให้ในสิ่งที่ถูกต้องและเป็น
ประโยชน์นั้น สร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแผ่
ซ่านไปได้กว้างไกลเหลือประมาณ คิดดูเถอะ ครู
ดิฉันอยู่ถึงเมืองนอก ยังสามารถช่วยให้เด็กคน
หนึ่งในเมืองไทยซึ่งไม่มีปัญญาจะได้ไปเห็นเมือง
นอก ได้รับความสุขจากอิทธิพลคำสั่งสอนของท่าน

ถ้าเราเห็นอย่างนี้แล้ว เราจะได้ระมัดระวัง
ในสิ่งที่เราจะคิด จะพูด จะทำออกไป เพราะคนที่อยู่
ด้วยกันย่อมเกี่ยวข้องถึงกัน โดยมากมักกระทบ
กระเทือนซึ่งกันและกันด้วยกายกรรม ด้วยวจีกรรม

เรามักจะฝึกตัวเองให้พูดจาเชือดเฉือนกระทั่ง
น้ำใจตัวเอง ไม่ใช่เชือดเฉือนน้ำใจคนอื่นที่ไหน
หรือ

สังเกตสิว่า เวลาโกรธ หรือไม่ได้ตั้งใจขึ้นมา
เราก็จะประกาศว่า “ช่างฉันเป็นไรไป ใครจะไป

สวรรค์ไปวิมานก็ไปเถอะ ฉันจะตกนรกอเวจีก็เรื่อง
ของฉัน ปล่อยฉัน ไม่ต้องมายุ่งกับฉัน”

เพราะความที่เราน้อยใจ ความที่เราเป็น
อารรมณ์ เราก็พูดบ่นรอนประโยชน์ของตัวเองออกไป
พูดแล้วไม่ใช่เราพอใจที่จะให้เขาทอดทิ้งเรา พอ
เขาไม่แยแสเราจริงๆ เราก็คิดน้อยใจต่อไป.. คน
พวกนี้ช่างแล้งน้ำใจ ดูลิ เวลาเรามีความสุข ก็สุข
กับเรา พอเรามีปัญหาเข้า กลับสะบัดมือไปหมด
เลย.. แต่เราไม่ได้คิดหรอกว่าเราเองเป็นคนทำ
เขาให้ไปเถิด หรือบางทีสามีภรรยา “ไปเลย คุณเก็บ
ข้าวของไปเลย ไปให้พ้น อย่าให้ฉันเห็นหน้า ดีไม่ดี
เดี๋ยวฉันอารรมณ์เสียมากกว่านี้”

เขาก็เคารพเรา เขาไม่ยอมให้มีเรื่อง
เขาก็สู้สุดส่าห์เก็บข้าวของอย่างเงียบเชียบ แล้วก็
เลี้ยวออกไป คราวนี้ร้องห่มร้องไห้หัวใจแทบจะ
ทลายลงไป อู้ย ดูลิ เขาทิ้งเราไปได้ลงคอทั้งๆ ที่
เราดีแสนดี นี่แหละ มันเป็นอย่างนี้ เพราะเรา
ให้ไม่เป็น รับก็รับไม่เป็น มันก็เลยวุ่นกันไปหมด
ทุกหัวระแหง

วันก่อน ดิฉันนั่งอ่านหนังสืออยู่ที่ห้องธุรการ มีเพื่อน ๒ คนเดินมาหาเลขานุการต่างวาระกัน แต่ด้วยเรื่องทำนองเดียวกัน คนหนึ่งมาถึงก็ “นี่คุณ!” โยนกระดาษให้บีกหนึ่ง “พิมพ์ให้ผมหน่อย ผมจะรีบ อย่าให้ช้ากว่า ๔ โมงเย็นวันนี้เป็นอันขาด ผมเสียงานเสียการหมด ผมตัดเงินเดือนคุณเลย ได้ยินไหม งานอื่นทิ้งไว้ก่อน นี่เอาของผมไปทำ ๔ โมงนะ ช้าที่สุดที่คุณจะเอามาให้ผมได้” ว่าแล้วก็เดินโครมๆ ออกไป

พอเดินคล้อยหลังไป คุณเลขชาย ก็หน้านิ้วคิ้วขมวด “อู๊ย..ย หนูปวดท้องคะอาจารย์ ถ้าอาจารย์คนนี้มาที่ไร หนูปวดท้องอย่างนี้ทุกทีเลย มาที่ไรก็เป็นสลาตันมาอย่างนี้ทุกที จะเอา ๔ โมง จะเอาเที่ยง เอ้อ.. หนูเหนื่อยไปหมดแล้ว พิมพ์ไม่ถูกแล้ว” ที่เหนื่อยอ่อนหมดแรงนั้น หมดเวลาไปตั้งหลายสิบนาที

หมดเวลาไปอีกสักพักใหญ่ ก็มีอาจารย์อีกคนเดินเข้ามา “เป็นอย่างไรบ้างครับ วันนี้คุณเหนื่อยมากไหม”

“อาจารย์จะมีอะไรให้หนูช่วยคะ” หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส

“แหม ผมก็เกรงใจคุณเหลือเกิน แต่บังเอิญมีรายงานประชุมด่วน คุณช่วยพิมพ์ให้ผมหน่อยนะครับ ผมไม่รีบร้อนนักหรอก ขอก่อนเลิกงาน สัก ๔ โมงเย็นวันนี้ก็แล้วกัน คุณจะไปได้มกาแฟสักถ้วยหนึ่งก่อนก็ได้ ไม่ต้องรีบร้อน สบายๆ ครับ นี่เพิ่ง ๑๐ โมงกว่า อีกตั้งนานกว่าจะ ๔ โมง คุณคงทำไหวหรอก”

ปรากฏว่าเธอเต็มอกเต็มใจ พิมพ์เสร็จตั้งแต่บ่าย แต่รายแรก เอามาจะพิมพ์ที่ไร ให้มีอาการปวดท้อง มืออ่อน ไม่มีแรง พิมพ์ไปก็ให้ผิด ต้องขยำทิ้ง พิมพ์อีกพิมพ์แล้วอยู่นั้นแหละ

วาจาสามารถเชือดเฉือนหัวใจทั้งของตัวเองและของคนอื่น ท่านจึงสอนเอาไว้ว่า ถ้าเราจะเป็นบุคคลที่หาได้ยาก ต้องฝึกฝนปรับปรุงวาจาของเราให้เป็นวาจาที่ดึงดูดใจผู้ฟัง พูดคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี พูดแล้วให้เกิดความรักใคร่ต่อกัน

ไม่ใช่พูดแต่อ่อนหวานสมานสามัคคี แต่
ปรากฏว่าไม่มีประโยชน์ สมานสามัคคีในทางที่จะ
ได้มาเป็นพรรคพวกเรา แล้วเราจะได้ไปglomคนอื่น
อย่างนั้นไม่เรียกว่า *ปิยวาจา* แต่ต้องเป็นวาจาที่มี
ประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักเป็นฐาน
ทำให้ใครที่ได้ฟังแล้วยอมตามเพราะว่าล้วนเป็นสิ่งที่
ถูก เป็นสิ่งที่ประกอบประโยชน์ เมื่อเราฝึกวาจาของ
เราให้ตูดตึ่ม เป็นที่ผูกมัดน้ำใจได้อย่างนี้แล้ว เรา
จะพบว่าจิตใจของเราเบาสบายขึ้น แล้วเริ่มตระหนักรู้
ในบุญคุณของผู้อื่นมากขึ้น เป็นใจที่มีกตัญญูตา ไม่
อย่างนั้นใครทำอะไรไม่มีดีหรือ

สมัยนี้ คนกรุงเทพฯ แทบทุกบ้านกำลังขาด
แคลนแรงงาน เพราะประเทศไทยเปลี่ยนเป็นนิกส์
ทุกคนต้องการไปลิ้มชีวิตโรงงาน แม้บ้านทั้งหลาย
ต่างหมดแรงอธิษฐานให้สวรรค์ส่งเด็กมาให้สักคน
หนึ่งเถอะ ถึงจะซื้อเกียจซื้อร้านอย่างไร ฉันทักจะไม่ว่า
ขอเพียงแต่ให้เขาช่วย กวาดบ้าน ถูบ้าน แล้วเอา
เสื่อโยนลงเครื่องซักให้หน่อยเท่านั้น ถึงรีดไม่ได้ก็
ไม่เป็นไร ฉันทกลับไปรีดเองก็ได้ แต่พอสวรรค์ส่งเด็ก

เซเข้ามา ๑ คน

“โอ๊ย.. กวาดบ้านถูบ้านอะไรอย่างนี้ อย่างกับ
ควายมาตีแปลงแน่ะ เฮ้อ.. แล้วเสื่อนี้รีดแล้วหรือ”
คือไม่มีดี ทำอะไรไม่มีดีไปเสียหมด

นี่คือวาจาของเรา เพราะจิตใจของเรายังเป็น
จิตใจที่ไม่รู้จักกตัญญูรู้คุณในสิ่งใดเลย มีแต่ว่า “โอ๊ย
สมัยฉันนะ..” อะอะอะอะไรก็ไปติดอยู่ที่สมัยโบราณ
“สมัยฉัน.. ไม่เป็นอย่างนี้หรอก” พูดแล้วทำให้คน
เรามนุษย์สัมพันธ์แตกแยก แล้วก็ไม่มีใครอยากช่วย
ทำอะไร

มีบ้านหนึ่ง แม่บ้านละเอียดจุกจิก อะไรก็ไม่
ถูกใจ วันหนึ่ง สาวใช้หมดความอดทน วางมือจาก
ทุกอย่าง บอกว่า “ก็ถ้าเพื่อคุณผู้หญิงเก่งอย่างนี้
คุณผู้หญิงมาจ้างหนูทำไม” ว่าแล้วเธอก็เก็บของ
เดินออกประตูไปเลย ประกาศว่าเธอไม่ต้องการอยู่
แล้ว เงินเดือนก็ไม่เอา ที่มาอยู่ยังไม่ถึงอาทิตย์นี้ทำ
ให้เปล่าๆ ไม่อยากเจออะเจอะกันอีกแล้ว พูดแต่ละ
คำบาดหัวใจเหลือเกิน อย่าสำคัญคิดว่าเมื่อเขาเป็น
คนยากจนหรือเป็นคนต่ำกว่าเราแล้ว เราจะไม่ต้อง

มีกตัญญูกตเวทิต่อเขา เมื่อสมัยที่พระสารีบุตรเป็น
อัครมหาสาวกครั้งที่พระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่
เวลาใครที่มีอายุมากแล้วมาขอบวช ท่านให้ถามใน
หมู่สาวกทั้งหมดว่า ใครจะรับเป็นอุปัฏฐากของนวก-
ภิกขุ นั้น เพราะคนแก่แล้ว ยากที่จะช่วยเหลือตัวเอง
ได้เมื่อเกิดเจ็บไข้หรือเป็นอะไร ฉะนั้นจะต้องมีพระ
สาวกแก่รับเป็นผู้อุปัฏฐาก ท่านจึงจะยอมให้บวช

มีพราหมณ์แก่คนหนึ่งมาขอบวช ก็ไม่มีใคร
รับเป็นอุปัฏฐากพราหมณ์แก่คนนี้ ก็ค่อยๆ ไล่ถาม
เรื่อยไปจนถึงพระสารีบุตร พอเห็นหน้าพราหมณ์
พระสารีบุตรก็จำได้ว่าพราหมณ์ผู้นี้เคยใส่บาตรท่าน
ใส่ข้าวทัพพีเดียวแก่พระสารีบุตร เป็นที่รู้จักกันว่า
พระสารีบุตรเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิสุง ไม่ว่า
ท่านจะไปค้างแรมที่ใด ท่านจะสำรวจทิศทางก่อนนอน
กราบไปทางทิศที่พระอัสนชิซึ่งเป็นอาจารย์องค์แรก
ของท่านอยู่ แล้วจึงลงนอน เอาศีรษะหันไปทางทิศ
นั้น

พอจำได้ว่าพราหมณ์เคยใส่บาตรท่าน ๑
ทัพพี ท่านก็เลยรับเป็นอุปัฏฐาก ทำให้พราหมณ์คน

นี้ได้บวช

จิตของท่านที่มีกตัญญูกตเวทิตาย่อมทำให้
โลกร่มรื่นน่าอยู่ขึ้นอย่างนี้ สวากองค์อื่นๆ ล้วนไม่
เอาแล้ว พราหมณ์แก่จนปานนี้แล้ว บวชมาก็เป็น
ภาระ ทำให้เราลำบากโดยเปล่าประโยชน์

เมื่อพระสารีบุตรให้โอกาสเช่นนั้น พราหมณ์
เองก็มีจิตใจเลื่อมใส และตั้งอกตั้งใจจริงอยู่แล้ว
ประกอบกับความสำนึกไว้ในบุญคุณที่พระสารีบุตรซึ่ง
เป็นอัครสาวกอ่อนน้อมมองคฺลลงมารับเป็นผู้ดูแลท่าน
ท่านยิ่งเร่งความพากเพียร ใช้ทุกเวลาหน้าที่ให้เป็น
ประโยชน์เต็มที ในที่สุดท่านก็บรรลุอรหัตตผล

อะไรๆ ในโลกนี้ ถ้าเรามีน้ำใจเกื้อกูลกันแล้ว
สิ่งที่คาดคิดไม่ถึง สิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ ก็จะมี
เป็นไปได้ขึ้น

ถ้าเรามองให้ละเอียดต่อไป ไม่ใช่มองเพียง
เฉพาะบุคคลที่ต่ำต้อยกว่าเรา มองให้ลึกไปกว่านั้น
พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า นอกจากจะต้องรู้จักคุณต่อ
บุคคลแล้ว พื้นแผ่นดิน แผ่นดินนี้เป็น แม่พระธรณี
ของเรา ทำไมเราถึงต้องไปกตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดิน

ด้วย ถ้าไม่มีแผ่นดินให้พืชพันธุ์ธัญญาหารงอกงาม
ขึ้นมา เราจะเอาอะไรมาเป็นอาหาร เราจะเอาอะไร
มาทำให้ร่างกายของเรายังแข็งแรงอยู่เป็นปกติสุข
อย่างทุกวันนี้ได้

ถ้าใจเราเห็นจริงอย่างนี้ ใจที่มีกตัญญูรู้คุณจะ
ระมัดระวังเวลาจะทิ้งขว้างสิ่งใดลงไป จะไม่ทำให้
แผ่นดินที่อยู่อาศัยเกิดมลพิษขึ้นเป็นอันตราย เราจะ
รอบคอบ ทำอะไรแต่ละอย่างจะคอยระลึกว่าทำ
อย่างไรเราจึงจะรักษาให้ดินคงความอุดมสมบูรณ์
อยู่ได้ หวานเม็ดอะไรลงไปก็ให้ขึ้นงอกงามเป็นต้น
เติบโตเป็นดอกเป็นผล เพื่อให้สัตว์โลกสิ่งมีชีวิตทั้ง
หลาย ทั้งคนทั้งสัตว์ ได้มีอาหารกินอุดมสมบูรณ์ ไม่
อดอยากปากแห้ง แย่งตีฆ่าฟันกัน

แผ่นดินก็เหมือนกัน สารพัดจะมีประโยชน์กับ
เรา เราก็จะไม่ทำให้น้ำเน่าน้ำเสีย ไม่ทำให้ดินเป็น
พิษ เราก็จะรักษาไม่ให้มันเกิดเป็นความระส่ำระสาย
อย่างที่เป็นอย่างทุกวันนี้

เราจะรู้คุณค่าและคอยระแวดระวังทรัพยากร
ธรรมชาติ การจะตัดต้นไม้ลงไปสักต้นหนึ่ง เราก็

จะนึกถึงว่า เมื่อต้นไม้ถูกตัดไปแล้ว หมดรากที่เคยโอบอุ้มน้ำเอาไว้ช่วยทำดินให้มีความชุ่มชื้น หน้าดินก็จะแปรสภาพ เริ่มเปราะยุ่ยแตกกระแหว่งจนกลายเป็นทะเลทรายไปในที่สุด เมื่อเป็นทะเลทรายไปแล้ว ทำอย่างไรจึงจะทำให้มันกลับคืนมาเป็นดินที่ชุ่มชื้นเหมาะกับการเจริญเติบโตของต้นไม้ของป่าที่เขียวชอุ่มชุ่มชื้น เป็นความสดชื่นรื่นรมย์ของโลกที่อยู่อาศัยได้อีก

นี่พูดในแง่ที่เรามองเพียงผิวเผิน ถ้ามองให้ลึกซึ้งไปอีก เมื่อไรที่โลกขาดต้นไม้ ชีวิตดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีโรงงานผลิตออกซิเจน ต้นไม้เป็นตัวที่ผลิตอากาศบริสุทธิ์ให้เราหายใจ เพราะมันเอาอากาศเสียไปรวมกับน้ำ แล้วสังเคราะห์โดยอาศัยพลังแสงอาทิตย์ให้กลายเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงลำต้นกิ่งใบให้งอกงาม ในขณะที่เดียวกันก็แปรอากาศเสียให้เปลี่ยนเป็นออกซิเจนมาทำให้อากาศสดชื่น ทำให้โลกนี้เหมาะสำหรับสิ่งมีชีวิตจะดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้

เพราะฉะนั้น ต้นไม้คือลมหายใจของสิ่งมีชีวิต
ต้นไม้คือปอดของโลก

เรายังรู้ความเป็นจริงมากเท่าไร ก็ยิ่งกตัญญู
รู้คุณต่อต้นไม้ ต่อธรรมชาติ ต่อแผ่นดิน แผ่นน้ำ
แผ่นฟ้า จะไม่ใช่สิ่งเหล่านี้อย่างสิ้นเปลืองโดยไม่
จำเป็น มีอุปนิสัยละเอียดประณีตไปจนถึงว่าไม่ว่า
จะอยู่จะไปที่ไหน พบเห็นสิ่งใดไม่ควรทิ้ง ควรเสีย
ไม่ว่าจะเป็นสมบัติ สิ่งของเครื่องสาธารณูปโภคใดๆ
ก็ตาม เป็นต้นว่า ผ่านไปพบเขาส้มเปิดไฟทิ้งไว้ ก็
ช่วยปิดให้ เข้าไปล้างมือเห็นก๊อกน้ำปิดไม่สนิท น้ำ
รั่วเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ก็ปิดให้สนิทไม่ดูดาย

บางคนอาจสงสัยว่า เรื่องอะไรจะต้องไปรับ
ผิดชอบถึงเพียงนั้น

หรือเราเข้าไปในภัตตาคาร หรือในสถานที่
ที่เราเสียค่าบริการให้เขาแล้ว เรื่องอะไรจะต้องไป
ประหยัคมัธยัสถ์อีก ก็เราเสียเงินให้เขาแล้ว

ใช่ ถ้าเราคิดแต่เพียงว่าของนี้เราซื้อหามา
แล้ว ฉะนั้นเราจะใช้ทิ้งใช้ขว้างเท่าไรย่อมได้ เพราะ
เป็นสิทธิของเราโดยชอบธรรม

ความเป็นจริงที่พระพุทธเจ้าทรงสอนมีว่า
แม้เราจะชำระค่าข้าวมือนี้อย่างเรียบร้อยแล้ว แต่ไม่กิน
ให้หมด เราก็ยังเป็นหนี้ กล่าวคือ เราเป็นหนี้พลัง
ธรรมชาติที่สูญสิ้นไปกว่าต้นข้าวจะดูดเอาปุ๋ย เอาน้ำ
เอาพลังแสงแดดไปสังเคราะห์อาหารเลี้ยงตัว จนต้น
ข้าวเติบโตใหญ่ผลิรวงข้าวออกมา กว่าธรรมชาติจะ
พุ่มพักจนรวงแก่ เป็นหนี้ต่อร่างกายของชาวนาที่
เก็บเกี่ยวข้าวมาจนอดฝัดเป็นข้าวเปลือก เอามาขัด
สีเป็นข้าวสาร เป็นหนี้พลังความร้อนที่เสียไปใน
การนำมากุ้งต้มประกอบเป็นอาหารมาให้เรากิน

ค่าของพลังธรรมชาติและพลังมนุษย์ที่สูญ
ไปในกระบวนการเหล่านี้ เมื่อนำมาเทียบกับประโยชน์
ที่ได้รับจากการที่เราเอาผลผลิตผลมาใช้ คຸ້ມคຸ້ມกันแล้ว
หรือ ถ้าไม่คຸ້ມ ผู้บริโภคก็เป็นหนี้ธรรมชาติ

ถึงเราจะเอาสตางค์ของเราไปซื้อหามา นั่นเป็น
เรื่องของ สมมุติ ส่วนเรื่องของ ความเป็นจริง คือ
เราได้อะไร ข้าว ครอบถ้วนตาม หน้าที่ ของมันหรือเปล่า

ข้าวใช้พลังธรรมชาติทำให้ตัวเองเติบโตขึ้น
มาเพื่อทำหน้าที่เป็นอาหารของสิ่งมีชีวิต เพื่อบำบัด

ความหิวโหยให้สิ้นไป เมื่อเราไปซื้อหามาเป็น
กรรมสิทธิ์แล้ว เราได้นำมันมาใช้ให้คุ้มกับหน้าที่
แล้วหรือยัง

ถ้าเราเอามันมาเหวี่ยงทิ้ง หรือเอามันมากิน
ทิ้งกินขว้าง เหลือให้เน่าบูด ทำให้คนอื่นหลายๆ คน
ซึ่งควรจะได้อาหารส่วนนี้ไปใช้บำบัดความหิว เลย
ต้องขาดโอกาสนั้นไป

การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการเห็นแก่ตัว เป็น
การทำร้าย ปล้นสิทธิในการมีชีวิตของผู้อื่น ขาด
ความรับผิดชอบในการจะรักษาความเป็นปกติของ
ธรรมชาติเอาไว้ หนี้สินที่เราก่อกับธรรมชาติจึงท่วม
ทับพันตัว

เพราะฉะนั้น การที่เรามีจิตใจที่ไม่รู้คุณค่า
ของสรรพสิ่งที่มีพระคุณ แล้วไม่ได้มองโลกนี้ให้
ถ่องแท้ตามเป็นจริง จึงทำให้เรายากที่จะเป็นบุพการี
และเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิต์ได้ครบถ้วนตามที่
พระพุทธรองค์ทรงสอน

เราหลงเข้าใจว่าตัวเองมีความกตัญญูกตเวทิต์
ซึ่งจะเห็นได้จาก ถึงวันสงกรานต์เราก็ไปรดน้ำท่าน

ผู้ใหญ่ ไกล่เทศกาลไหว้ครูเราก็ไปหาครูบาอาจารย์
นั่นมันเรื่องของเปลือก แต่แท้จริงนั้น ลองมองเข้าไป
ไปในจิตใจ มองไปที่จริยวัตรประจำวันของเรา แล้ว
อย่าเข้าข้างตัวเอง เราจะตกใจที่เห็นตัวเองเป็นคน
อกตัญญู อกตัญญูต่อทุกสิ่ง รวมทั้งอกตัญญูต่อ
ตัวเองด้วย เพราะเราปล่อยปละละเลยโอกาสที่จะ
ฝึกฝนสร้างนิสัยที่ดีงาม ที่จะเป็นเสบียงให้ตัวเอง ไม่
ไปทุกข์ยากลำบากในกาลข้างหน้า

ลองคิดดูเถอะ การที่เราใช้ทั้งใช้ขว้างอย่างนี้
เมื่อทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอจนหมดไป ใคร
เดือดร้อน ก็รุ่นลูกรุ่นหลานเรานั้นแหละ เมื่อดิฉัน
เด็กๆ พอเอามือจุ่มลงไปใ้แม่น้ำลำคลอง จะวั๊ก
กุ่มก้ามกรามติดมือขึ้นมาได้ มันชุมถึงอย่างนั้น
และเชื่องอย่างไม่น่าเชื่อ

เดี๋ยวนี้ไปดูเถอะ เราจะหากุ้งก้ามกรามที่ไหน
มากิน บางที่ต่อให้เป็นเศรษฐีก็หากินเกือบจะไม่ได้
แล้ว เพราะเขาจะบรรจุเพื่อส่งออกต่างประเทศหมด
อะไรดี ๆ เดี่ยวนี้คนไทยไม่มีสิทธิได้ ต้องเป็นฝรั่ง

ยังมียิ่งกว่านั้นอีก การอยู่เมืองไทย เป็นคน
ไทย พูดภาษาไทย เข้าไปในที่บางแห่ง ถูกบริการซึ่ง
เป็นคนไทยด้วยกันเกิน แต่ถ้าเราเตะท่า พูดฝรั่ง
ทำเป็นเกาหลี ญี่ปุ่นไปเสีย แหม.. เข้ามาพินอบ
พิเทา แทนจะเรียกว่าอ้อมเราไปเลย มันน่าเจ็บใจใหม่
ที่คนไทยเรากดัญญต่อคนไทยด้วยกันอย่างนี้

ถ้าเราไม่ใส่ใจ ไม่ปรับปรุงตัวเรา อีกหน่อย
เราอาจไม่มีแผ่นดินไทยจะอยู่กัน แล้วเราก็จะไม่มี
โลกที่อยู่อาศัยได้ แล้วคราวนี้จะทำอย่างไรกัน

เมื่อเริ่มเข้าวัด ดิฉันไม่ยอมเชื่อที่ท่าน
อาจารย์สิงห์ทองเทศน์ว่า การที่คนทุกวันนี้ดีร้าย
สั่งสอนไม่ได้ พูดจาไม่รู้ภาษา เป็นผลจากการกระทำ
ของเราเอง เช่น เราไปตัดไม้ทำลายป่า สัตว์ป่าจะ
มาเกิดก็ไม่มีที่เกิด ทำให้สัตว์สูญพันธุ์ไปโดยลำดับ

ความเห็นแต่ได้ ไม่รับผิดชอบต่อสาธารณ
ประโยชน์ มีผลไปทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองบ่อบึง
เน่าเสีย ไม่เหมาะที่สัตว์น้ำจะมีชีวิตอยู่ได้ เชื้อน
ต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นมากั้นวงจรธรรมชาติของสัตว์
น้ำจิตบางชนิด ที่ถึงฤดูผสมพันธุ์ต้องลงมาวางไข่ใน

น้ำกร่อยจึงจะฟักเป็นตัวอ่อนได้ เป็นเหตุให้สัตว์น้ำ
จะมากเกิดก็เกิดไม่ได้อีก

เราไปบีบคั้นปิดกั้นหนทางเกิดของภพภูมิสัตว์
แต่ขณะเดียวกันก็ทำร้ายเบียดเบียนจิตใจของมัน ให้
คั่งแค้น ผูกเวรอย่างไม่หยุดไม่ถอย แล้วจะให้มันไป
เกิดที่ไหนเล่า

มันก็ต้องมาเกิดเป็นคน รูปร่างของมันเป็น
คน แต่ใจยังเป็นเดรัจฉาน ดูร้าย ดื้อรั้น ไม่ฟังความ
มันก็เลยเป็นมนุษย์เดรัจฉาน หรือมนุษย์เบโตะ รูปร่าง
กายเป็นคน แต่ใจพร่อง หิวโหย ให้เท่าไรไม่รู้จักพอ
แล้วจะไปบ่นอะไร ตัวเองเป็นคนสร้างมนุษย์พันธุ์
เหล่านี้ขึ้นมาเองแท้ๆ

ดิฉันนึกเถียงในใจ ท่านอาจารย์พูดอะไรก็
ไม่รู้ ฟังไม่รู้เรื่อง ไม่เห็นจะมีทางเป็นไปได้ จะพิสูจน์
อย่างไร เอาใส่หลอดทดลองชนิดไหนๆ มันก็ไม่
เป็นอย่างท่านอาจารย์ว่า

แต่เดี๋ยวนี้ดิฉันได้คิด เราหนอเรา.. ตัวเรา
โง่เซ่อตาบอดแล้วยังไปเถียงท่านผู้ตาดี มีหน้าซ้ำยัง
ไปปล่อยใจอวดว่าตัวนี้รู้ แต่แท้ที่จริงไม่รู้อะไรเลย

ถ้าเรายังปล่อยปละละเลย ไม่รู้บุญคุณของ
ธรรมชาติและช่วยกันอนุรักษ์สภาวะที่ปลอดภัย
เอาไว้ วันหนึ่งในกาลอนาคต เราจะพบว่าทรัพยากร
ธรรมชาติเหลือไม่เพียงพอสำหรับมนุษย์จะดำรง
ชีวิตอยู่ได้ หรือถ้าปรับตัวให้ยังคงอยู่ได้ ก็กลายเป็น
คนพิการ จิตใจปริตผิดศีลธรรม ถูกความ
แร้นแค้นของสภาพแวดล้อมบีบคั้นจนถึงขั้นต้อง
กินกันเองเพื่อเป็นอาหารยังชีพ

ถึงตอนนั้นใครเดือดร้อน ก็เราเองเดือดร้อน
เพราะเหตุที่ทำไว้ขณะเดียวกันเป็นปัจจัยชักพาไปเกิด
ในยุคนั้น เพื่อไปรับผลที่เราได้ทำเอาไว้เอง ทำแล้ว
ยังโง่เขลา เทียวได้ลอยหน้าถามใครๆ ว่า “แล้ว
มันไปหนักหัวใคร ถ้าฉันจะใช้ทิ้งใช้ขว้าง ฉันไม่ได้
เอาสตางค์เธอมาใช้สักหน่อยหนึ่ง”

หรือบางคนก็ถูกอวิชาคือความผ่องใสอย่าง
ยิ่งปิดบังให้ไขว้เขวไปว่า มีธรรมชั้นสูง จนเห็นของ
ในโลกนี้ สมบัติในโลกนี้ไม่ใช่ของของใครหรอก ต่าง
ก็ผลัดกันครองไปเรื่อยๆ เพราะไม่มีตัวตนคนสัตว์
ไม่มีของของใคร ทุกสรรพสิ่งเป็นไตรลักษณ์ เธอ

ตายไป อะไรๆ ก็ต้องกองอยู่ตรงนี้ จะหอบหัวขำม
ภพข้ามชาติไปไม่ได้ คงอยู่ให้ได้หยิบจួយผลัดกัน
ครอง เพราะฉะนั้น ถ้าเราไปหยิบของของใครเข้า
ไม่ได้เรียกว่าขโมย แต่เรียกว่า แทะทะลุสังขาร
แล้ว เพราะทุกสิ่งเป็นสมบัติสาธารณะ

นี่แหละ ก็แล้วแต่เราจะเลือกเอา ว่าเราจะ
ปฏิบัติตัวแบบไหน จะอยู่อย่างหาความสะดวกสบาย
มาเป็นปุ๋ยให้กิเลส แล้วไปทุกข์เดือดร้อนภายหลัง
หรือว่าจะอดทนต่อความทุกข์อดัดนานั้นประการ ขณะ
ฝึกฝนอบรมบ่มใจของตัวเองให้เข้มแข็ง มีพลัง เพื่อ
สร้างนิสัยดีงามให้เป็นกรอบระเบียบของชีวิต จะได้
มีความผาสุกร่มเย็นในกายภาคหน้า

อุปมาเหมือนเราหว่านเมล็ดพันธุ์ที่ดีเอาไว้
ต่อไปเมื่อถึงกาลเวลาที่จะผลิดอกออกผล เราก็มี
ความสุข เพราะผลเหล่านั้นจะมาเกื้อหนุนเป็น
เสบียงเลี้ยงจิตใจ ให้เราปฏิบัติอิมเอบสมกับที่เหนื่อย
ยากทำมา

บุคคลที่หาได้ยากก็คืออย่างนี้แหละ ต่อจาก
นี้เราก็ไปถามตัวเองว่า เราจะทำตัวให้เป็นบุคคล

ที่หาได้ทั่วไปในโลก หรือเราจะใช้เวลาที่ยังมีอยู่ให้
เป็นประโยชน์ ให้สมกับที่เราได้ภพภูมิเป็นมนุษย์
แล้วก็ฝึกฝนตนให้เกิดเป็นอุปนิสัยที่ดีติดตัวไป

ธรรมชาติของจิตใจชอบที่จะเป็นนักเดินทาง
ท่องเที่ยว มันก็จะท่องเที่ยวเรื่อยๆ ไป ถ้าเราปล่อย
ใจให้ท่องเที่ยวไปอย่างไม่มีทิศทาง มันก็จะเหมือน
พายเรือวนอยู่ในอ่าง ช้าแล้วช้าเล่า

ท่านอาจารย์เปรียบเหมือนมดไต่ขอบกระดิ่ง
ไต่ไปรอบที่เท่าไรๆ ครั้งที่เท่าไรแล้วก็จำไม่ได้ ไป
สำคัญว่ากำลังเดินรุดหน้าไปเรื่อยๆ อย่างนี้ กาล
เวลาก็สิ้นกินชีวิตเราไปโดยเปล่าประโยชน์ ถ้าเรา
เอาเวลาที่มีอยู่ มาฝึกให้เดินต่อไปอย่างมี ทิศทาง
เดินอย่าง รู้จุดหมายปลายทาง แทนที่เราจะไต่ขอบ
กระดิ่ง ก็เท่ากับเราตัดดอกที่ผูกมัดขอบกระดิ่งออก
แล้ว หนทางที่วนเป็น วัฏฏะ อยู่อย่างไม่รู้จบ ก็คือ
ออกเป็นเส้นตรง กลายเป็น มรรค อย่างที่พระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงดำเนินไปแล้ว พระอริย
สาวกทั้งหลายก็ดำเนินตามไปแล้ว

เราก็เห็นประจักษ์แจ้งแล้วว่า ท่านทำให้โลกร่มเย็นเป็นสุขอย่างไรบ้าง ขณะนี้เพียงแค่ว่าใจเราน้อมนึกถึงท่านขึ้นมา เราก็ยังมีกำลังใจ เกิดความร่มเย็นเป็นสุข

แต่ถ้ายังตั้งดีความคิดแบบของเรา ซีโคลนก็ต้องเอาซีโคลนสาดกัน เลือดก็ต้องล้างด้วยเลือด ลองตรองดูก็แล้วกันว่า มันจะร้อน มันจะทุกข์ มันจะแห้งแล้งแค่ไหน

ขณะนี้ ท่านผู้สูงอายุทั้งหลายก็คงมีห่วงกังวลอยู่เพียงว่า ลูกหลานทั้งหลายไม่มาเยี่ยมเยียนเท่าที่ควร ใจที่รอคอย มุ่งหวัง จะรู้สึกเวลาที่ผ่านไปแต่ละนาทียาวนานเป็นชั่วโมง ชั่วโมง คิดน้อยใจ แหงนหน้า ทำร้ายจิตใจตนเองให้ทุกข์หม่นหมองไปต่างๆ นานา

หากท่านนึกถึงตัวอย่างต่างๆ ที่เล่าสู่กันฟังนี้ นึกถึงแม่ที่เข้าใจว่าลูกทุกคนตายจากไปแล้วในวันที่ลูกแต่งงาน ใจที่วาง สิ่งต่างๆ ไว้ตามธรรมชาติ ไม่ยึดครอบครอง เรียกร้องกะเกณฑ์ ย่อมผาสุก อิ่มเต็ม สมกับเป็น บุพการี ใจที่เป็นไทแก่ตัวเช่นนี้

จะเลี้ยงตัวเองได้ไม่หวังพึ่งพึ่งอิงอาศัยสิ่งภายนอก

เมื่อลูกหลานหรือผู้ใดมีน้ำใจ ทำอะไรให้ มาเยี่ยมเยือน ก็อนุโมทนาให้พรในความมีน้ำใจของเขา จิตใจอ่อนโยนด้วยความระลึกขอบคุณ เพราะรู้ว่าตัวเองคงไม่มีโอกาสจะทำสิ่งใดเพื่อตอบแทนได้ สิ่งที่จะให้ได้ คือ กุศลมโนกรรมและจิตเมตตา ..พร และ เมตตา..

เราก็จะเป็นทั้งบุพการีและผู้มีกตัญญูกตเวที พร้อมเป็นบุคคลที่หาได้ยากของลูกหลาน เป็นพระเป็นพรหมประจำบ้าน ให้ลูกหลานยึดเป็นหลักรวมจิตใจ

ขณะเดียวกัน คนหนุ่มคนสาวก็ฝึกความเป็นผู้มีกตัญญูกตเวที พ่อแม่ให้ชีวิตแก่เรา ถนอมก่อก่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูดูเรา มา มีสิ่งใดที่เราจะทำให้ท่านมีความสุข ความสะดวกสบาย รีบชวนชวายเป็นเสียทั้งท่าน ยังรู้ความ มีสติสัมปชัญญะ มีลมหายใจอยู่

อย่าปล่อยให้เวลาในชีวิตลมหายใจของท่าน ล่วงลัดดับไปแล้ว เราจึงคิดได้ แล้วก็นึกเสียใจ เสียตายเวลาที่ผ่านไป

ถึงวาระนั้น ไม่มีประโยชน์ที่จะเสียใจ เสียตาย
หรือคร่ำครวญ ร้องขอโอกาสกลับคืนมาใหม่

ถ้าคอยฝึกให้เราปฏิบัติตัวได้เป็นปัจจุบันทัน
ท่วงทีกับแต่ละเหตุการณ์ แต่ละเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น
ในชีวิตประจำวันเช่นนี้ ใจของเราจะรู้เท่าทัน เป็น
ปัจจุบันจิต ผาสุก เบิกบาน ชีวิตก็จะมีคุณค่า เป็น
ประโยชน์กับตัวเองและกับผู้นรอบข้าง

บัดนี้ก็สมควรแก่เวลาแล้ว ดิฉันหวังว่าสิ่งที่
นำมาพูดคุยสู่กันฟังในวันนี้ คงเป็นประโยชน์ต่อท่าน
ทั้งหลายบ้าง ก็ขอฝากไว้แต่เพียงแค่นี้.

“

ใจที่ วาง สิ่งต่างๆ ไว้ตามธรรมชาติ
ไม่ยึดครอบครอง เรียกร้องกะเกณฑ์
ย่อมน่าสุข อิ่มเต็ม

”

